

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**Особливості обліку і оподаткування діяльності
підприємств малого бізнесу**

Допущено до захисту перед ЕК
рішенням кафедри обліку та
аудиту, протокол № ____
від « ____ » _____ 2022 р.

Студентки 2 курсу магістратури
спеціальності 071
«Облік і оподаткування»
денної форми навчання
Торчило Софії Олексіївни

Завідувач кафедри

D77089DB2B184B9...

д.е.н., доц. Засадний Б.А.

Засвідчую, що в цій випускній
кваліфікаційній роботі немає
запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань

(підпис)

Науковий керівник:
д.е.н., професор
Гура Надія Олександрівна

(підпис)

Київ – 2022 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЯК ОБ’ЄКТ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ	6
1.1. Економічна сутність та значення підприємств малого бізнесу.....	6
1.2. Критерії віднесення підприємств до суб’єктів малого бізнесу в Україні	11
1.3. Законодавчо-нормативне регулювання обліку та оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу	14
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ	19
2.1. Методика бухгалтерського обліку діяльності підприємств малого бізнесу.	19
2.2. Організація бухгалтерського обліку діяльності підприємств малого бізнесу та розкриття інформації про неї у фінансовій звітності	31
2.3. Удосконалення бухгалтерського обліку та звітності підприємств малого бізнесу в умовах використання сучасних інформаційних технологій	41
РОЗДІЛ 3 ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ	45
3.1. Система оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу	45
3.2. Практичні аспекти застосування спрощеної системи оподаткування	50
3.3. Шляхи оптимізації оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу	54
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63

ВСТУП

Актуальність теми полягає в тому, що підприємства малого бізнесу є невід’ємною частиною національної економіки. Частка суб’єктів малого підприємництва у загальній кількості суб’єктів господарювання України у 2020 році становила 99% і тримається на даному рівні вже досить багато років. Розвиток підприємств малого бізнесу сприяє прискоренню науково-технічного прогресу в країні, а також забезпечує вітчизняний ринок додатковими робочими місцями та життєво необхідними товарами, послугами, тобто вирішує низку соціальних, економічних та інших проблем. В свою чергу на ефективність їхньої діяльності впливає переважно рівень державної фінансово-кредитної підтримки, правильний вибір системи оподаткування та чітко налагоджена система бухгалтерського, управлінського обліку на підприємстві тощо.

Дослідженню теоретичних аспектів, що стосуються сутності, ролі, особливостей функціонування малого бізнесу та обліку в цілому присвячено праці ряду вітчизняних науковців таких, як: М.Т. Білуха, З.В. Задорожний, Я.Д. Крупка, М.В. Стадник, Л.К. Сук, В.С. Сухарський, М.Г. Чумаченко, В.Г. Швець тощо.

Вагомий внесок у дослідження особливостей та методики обліку діяльності суб’єктів малого бізнесу зробили З.С. Варналій, Н.О. Гура, С.І. Дробязко, Т.В. Заревчацька, М.Я. Матвіїв, Т.Г. Мельник, М.Г. Михайлов, О.М. Потапенко тощо.

Також важливими у дослідженні розвитку теорії і методології обліку діяльності суб’єктів малого підприємництва є праці й зарубіжних науковців, серед яких Д. Керміт, О.І. Бланк, Д. Кієсо, Ж-К. Коллі, М. Ф. ван Бреда, Р. Каплан, Дж.С. Мілль, Б. Райан, Б. Нідлз тощо.

Незважаючи на вагомі досягнення науковців в даному напрямку, деякі питання все ще залишаються не достатньо дослідженими. Переважно, це питання щодо ведення спрощеного обліку суб’єктами малого бізнесу та шляхів оптимізації оподаткування їх діяльності в Україні.

Мета роботи полягає у розкритті методики та організації бухгалтерського обліку, фінансової звітності та оподаткування суб'єктів малого бізнесу в Україні та розробці шляхів їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати ряд **завдань**, основними з яких є:

- розкриття економічної сутності суб'єктів малого бізнесу та їхньої ролі в економіці країни в цілому;
- дослідження критеріїв віднесення підприємств до суб'єктів мікро- та малого підприємництва;
- аналіз законодавчої бази з питань ведення бухгалтерського обліку та складання спрощеної фінансової звітності суб'єктам малого бізнесу;
- дослідження методики ведення бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу;
- вивчення особливостей організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах та складання Наказу про облікову політику;
- розкриття способів удосконалення обліку суб'єктів малого підприємництва;
- дослідження загальної та спрощеної системи оподаткування діяльності підприємств в Україні;
- вивчення практичних аспектів застосування спрощеної системи оподаткування;
- розкриття основних шляхів оптимізації оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних, організаційних та практичних аспектів бухгалтерського обліку та оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу.

Об'єктом дослідження є діяльність підприємств малого бізнесу в Україні.

Методи дослідження. Результати проведеного дослідження сформовано на основі використання загальнонаукових та спеціальних методів. В процесі

дослідження було поєднано аналіз та синтез, метод індукції та дедукції, табличний метод, метод логічного узагальнення та абстрагування тощо.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі документи з питань бухгалтерського обліку та оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу, національні та міжнародні стандарти, навчальні посібники, монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Випускна кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, рівень її розробки у наукових дослідженнях, мета та завдання роботи, об'єкт та предмет.

У першому розділі «Діяльність підприємств малого бізнесу як об'єкт обліку та оподаткування» розкривається інформація про сутність та роль підприємств малого бізнесу в Україні, кількісні критерії віднесення підприємств до суб'єктів малого підприємництва, а також про законодавче регулювання бухгалтерського обліку, звітності та оподаткування їх діяльності.

У другому розділі «Організація та методика обліку діяльності підприємств малого бізнесу» зазначено методику бухгалтерського обліку та особливості його організації підприємствами малого бізнесу, а також досліджено способи удосконалення обліку та звітності малого бізнесу за допомогою сучасних інформаційних технологій.

У третьому розділі «Оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу» розкривається інформація про систему оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу в Україні, практичні аспекти застосування спрощеної системи оподаткування, а також наведено шляхи оптимізації оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу в Україні.

Загальний обсяг випускної роботи складає 60 сторінок друкованого тексту, включає 12 таблиць, 9 рисунків та містить 90 літературних джерел.

РОЗДІЛ 1 ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Економічна сутність та значення підприємств малого бізнесу

Підприємства малого бізнесу завжди були невід'ємною частиною національної економіки. Розвиток підприємств малого бізнесу сприяє прискоренню науково-технічного прогресу в країні, а також забезпечує вітчизняний ринок додатковими робочими місцями та життєво необхідними товарами, послугами, тобто вирішує низку соціальних, економічних та інших проблем.

Зростання кількості підприємств малого бізнесу зумовило появу в науковій літературі праць вітчизняних науковців і практиків стосовно тлумачення сутності малого бізнесу, його особливостей та ролі у розвитку економіки. В табл. 1.1 узагальнено погляди науковців стосовно трактування поняття «підприємство малого бізнесу» («мале підприємство»).

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «мале підприємництво»

Автор	Визначення
1	2
Л. Васильєва	Це «економічний сегмент, якому притаманні принципово нові якісні характеристики, а саме: об'єднання в одній особі власника та підприємця; спрямованість на інновації; спрощені комунікативна та інформаційна системи» [37, с. 242].
З. Варналій	«Мале підприємництво є самостійною (за рахунок власних коштів) систематичною інноваційною діяльністю громадян-підприємців та малих підприємств на власний ризик з метою отримання підприємницького доходу (надприбутку)» [39, с. 23].
В. Кредісов	«Мале підприємництво передбачає не тільки відносно невеликі розміри підприємства та масштаби господарської діяльності, але й повинно формуватися на основі ризикованості, інноваційності, економічної відповідальності, задіяні персоніфікованих і гнучких управлінських підходів з метою отримання максимального підприємницького прибутку з одиниці затраченого капіталу» [75, с. 33].

Продовження табл. 1.1

1	2
Т.Говорушко, О. Тимченко	Це «особлива система економічних відносин, за яких головною рушійною силою, суб'єктом господарювання є підприємець, котрий поєднує особові й матеріальні фактори відтворення на інноваційній основі, особистій ініціативі та економічній відповідальності й зацікавленості, ризику з метою одержання підприємницького доходу» [43, с. 154].

Джерело: складено автором на основі [37; 39; 43; 75].

На практиці поняття «підприємство малого бізнесу» зазвичай характеризується саме кількісними показниками, до яких відносяться:

- чисельність працівників;
- валюта балансу або розмір статутного капіталу;
- обсяг доходу.

Малий бізнес відіграє вагомий роль в соціально-економічному розвитку Європейського Союзу. Так, близько 90% населення Європи зайняті у малому бізнесі, а частка малих та середніх підприємств у структурі ВВП становить приблизно 50-60% [83, с. 267]. Також для прикладу, Польща, економічна ситуація якої після розпаду СРСР була схожа з ситуацією в Україні, за 30 років змогла досягнути значного економічного зростання та збільшити частку малого і середнього бізнесу у ВВП до 54% [83, с. 267]. Відповідно до даних Державної служби статистики, в Україні у 2020 році частка малого бізнесу у ВВП країни досягнула позначки в 33,7% [90].

Динаміка кількості підприємств малого бізнесу в Україні за 2016-2020 роки зображена у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Динаміка підприємств малого бізнесу в Україні за 2016-2020 рр.

Суб'єкти малого підприємництва	Кількість підприємств				
	2016	2017	2018	2019	2020
всього, одиниць	1,850,034	1,789,406	1,822,671	1,922,978	1,955,119
<i>у т.ч. ФОП</i>	<i>1,558,880</i>	<i>1,466,486</i>	<i>1,483,297</i>	<i>1,560,650</i>	<i>1,599,411</i>
частка СМП у загальній кількості суб'єктів господарювання	99,2%	99,1%	99,1%	99,1%	99,1%

Джерело: складено автором на основі [90].

Загалом в Україні спостерігається позитивна тенденція до збільшення кількості малих підприємств протягом 2016-2020 років. У 2017 році відбулося зменшення кількості суб'єктів малого бізнесу на 3,3% (61 тис. од.) у порівнянні із 2016 роком. Однією з причин зменшення кількості суб'єктів малого підприємництва було скорочення кількості фізичних осіб-підприємців (ФОП), які становлять основну частину сектора малого бізнесу (82%). Саме у 2017 році Верховна Рада України змінами до Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [7] запровадила нові вимоги до оподаткування ФОП, відповідно до яких фізичні особи-підприємці повинні були сплачувати ЄСВ незалежно від того чи здійснювали вони господарську діяльність протягом звітного періоду.

Основною перепоною на шляху розвитку підприємств малого бізнесу в Україні є високий тягар оподаткування, обмеженість у фінансових та кредитних ресурсах, а також недостатність державної підтримки. Враховуючи те, що від розвитку малих підприємств залежить розвиток економіки країни в цілому, вирішення вище перелічених проблем, а також впровадження низки ефективних заходів повинне стояти в інтересах нашої держави.

В загальній кількості суб'єктів господарювання України завжди переважала кількість саме малих підприємств, оскільки вони мають багато переваг (рис. 1.1).

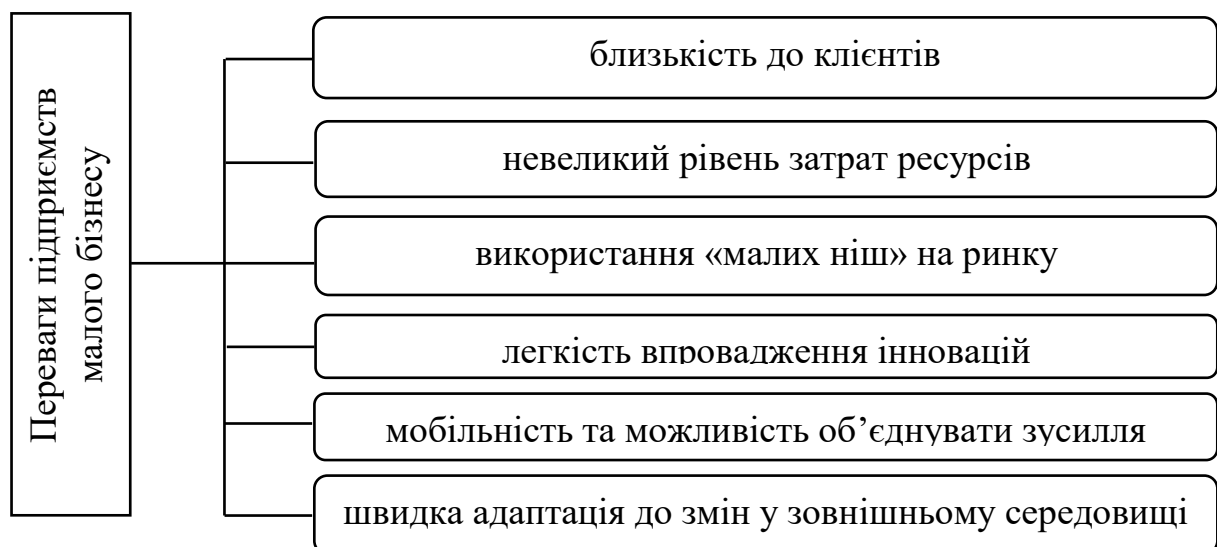

Рис. 1.1 Переваги підприємств малого бізнесу в Україні

Джерело: за даними [59; 82].

Проте разом із перевагами підприємства малого бізнесу також мають певні недоліки, а саме:

- брак коштів, що зумовлює необхідність у додатковому залученні коштів;
- більша ймовірність банкрутства підприємства;
- значна залежність фінансових результатів діяльності підприємства від економічної нестабільності в країні;
- більша потреба у державній підтримці (зокрема у сфері оподаткування) [59, с. 39].

Роль та значення малого бізнесу в економіці країни найкраще проявляється в його функціях.

По-перше, оскільки підприємства малого бізнесу є антимонопольними за своєю сутністю, це допомагає сформувати конкурентне середовище в країні. За рахунок високого динамізму, використання новітніх технологій та вузької спеціалізації, підприємства малого бізнесу меншою мірою піддаються монополізації, аніж великі підприємства. Саме ця риса підприємств малого бізнесу відіграла значну роль у послабленні, подоланні розвинутими країнами тенденції до монополізації бізнесу та затримки технічного прогресу [38, с. 192].

По-друге, малі підприємства здатні швидко реагувати на зміну попиту на ринку і за рахунок цього надають ринковій економіці потрібної гнучкості. Дана риса набула важливого значення внаслідок швидкої диференціації споживчого попиту, розширення товарного асортименту, а також в результаті прискорення науково-технічного прогресу [38, с. 192].

По-третє, значним є внесок малого бізнесу у здійсненні важливих відкриттів у напрямі науково-технічного прогресу, зокрема у галузі кібернетики, електроніки та інформатики. Підприємства малого бізнесу виступають провідником науково-технічного прогресу шляхом реалізації новітніх та прибуткових ідей, а також випуску наукомісткої продукції тощо.

По-четверте, малий бізнес значно допомагає країні у подоланні проблеми безробіття населення шляхом створення нових робочих місць.

По-п'яте, важлива функція підприємств малого бізнесу полягає в пом'якшенні соціальної напруги і демократизації ринкових відносин, оскільки переважно саме малий бізнес формує середній клас населення. Тобто суб'єкти малого підприємництва допомагають послабити наявну в ринковій економіці тенденцію до соціальної диференціації.

Отже, підприємства малого бізнесу здійснюють значний вплив не лише на економічний розвиток суспільства, а також сприяють і соціально-політичній стабільності в суспільстві, оскільки відкривають простір вільному вибору шляхів і способів роботи як на користь суспільства, так і на забезпечення власного добробуту.

Саме підприємства малого бізнесу здатні ефективно функціонувати в умовах нестабільної економічної ситуації в країні, оскільки вони не потребують великих початкових інвестицій, мають можливість швидко адаптуватися до мінливості зовнішнього середовища, а за потреби швидко зайняти нішу в новій галузі.

Таким чином, підприємства малого бізнесу є невід'ємною частиною ринкової системи, без якої така економіка і суспільство в цілому не можуть не лише розвиватися, а й навіть існувати. Звісно великий капітал забезпечує значний рівень науково-технічного і виробничого потенціалу будь-якої країни, але все-таки основою розвитку країн з ринковою системою господарювання є саме малий бізнес. Саме суб'єкти малого підприємництва створюють значну частину вітчизняних ресурсів, які в подальшому формують основу для ефективного функціонування підприємств середнього та великого бізнесу в країні, тому його дослідження на сьогоднішній день є дуже актуальним.

1.2. Критерії віднесення підприємств до суб'єктів малого бізнесу в Україні

Залежно від розмірів підприємства та обсягів його діяльності виділяють мікро, малі, середні та великі підприємства.

Критерії віднесення підприємств до суб'єктів мікро- та малого підприємництва зазначаються у статті 55 Господарського кодексу (рис. 1.2).

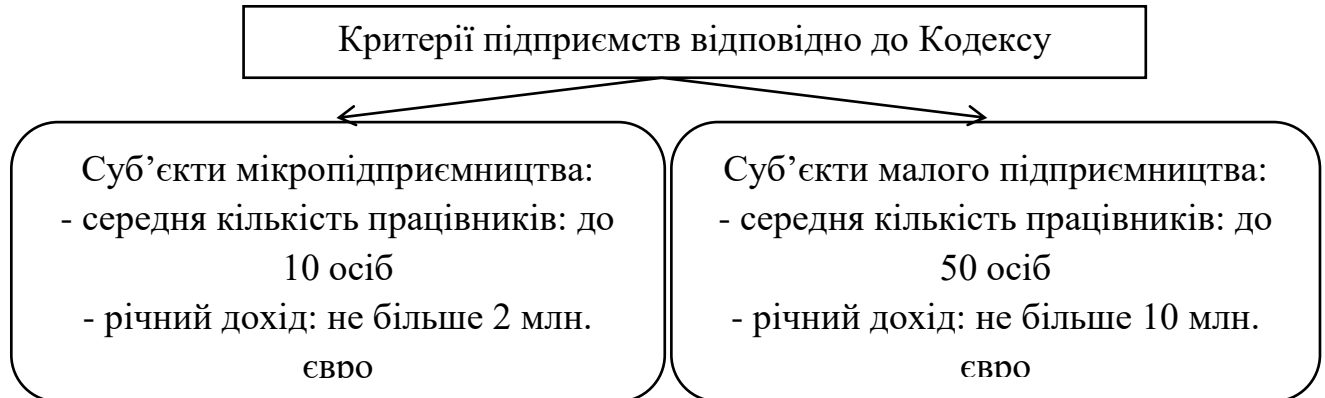

Рис. 1.2 Критерії мікро- та малого підприємництва відповідно до Кодексу

Джерело: за даними [2].

Критерії підприємств також наведені в статті 2 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4]. Відповідно до його вимог, мікропідприємства та малі підприємства повинні відповідати щонайменше двом із таких критеріїв (рис. 1.3).

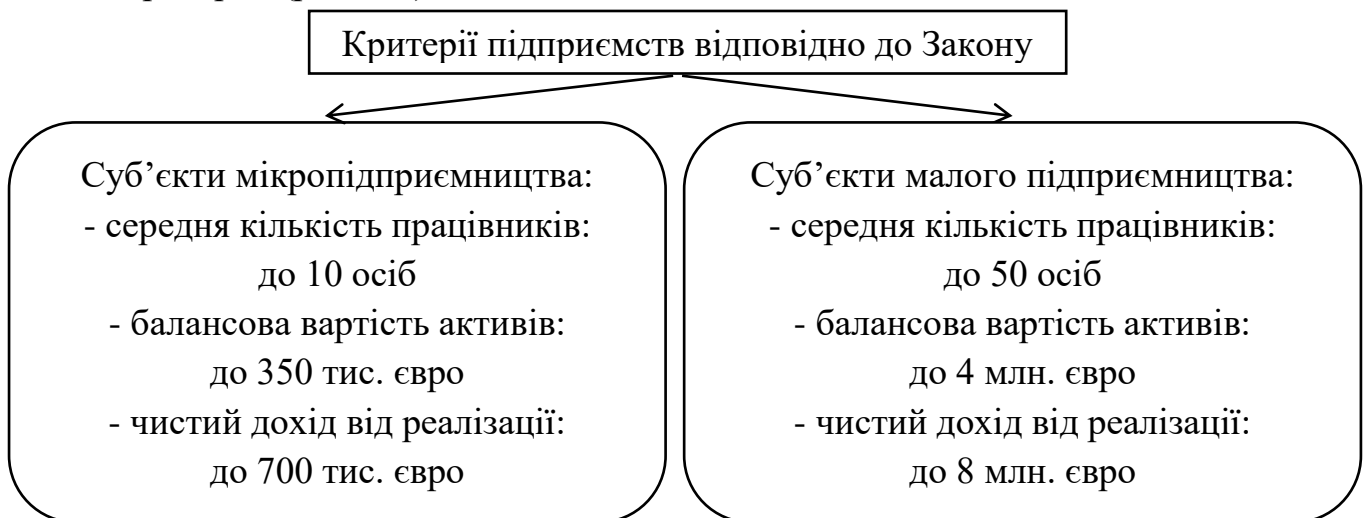

Рис. 1.3 Критерії мікро- та малого підприємництва відповідно до Закону

Джерело: за даними [4].

Класифікація підприємств відповідно до Закону України є більш наближеною до європейських стандартів. Врахування такого показника як балансова вартість активів при оцінці підприємств є досить важливим, оскільки він допомагає запобігти зловживань зі сторони керівництва підприємства шляхом заниження отриманого доходу. Проте застосування такого критерію як кількість працівників може бути дещо ненадійним в Україні беручи до уваги високий рівень тіньової економіки. Оскільки станом на 2021 рік, приблизно 8,8 тис. працівників перебувають у трудових відносинах без укладання трудових договорів із суб'єктами господарювання. Також ДПС зазначає, що найбільший відсоток неоформлених працівників (59%) припадає саме на суб'єктів підприємництва на спрощеній системі оподаткування [89].

Класифікація підприємств відповідно до Господарського кодексу та Закону дещо відрізняється, тому варто зазначити, що вести спрощений облік та використовувати спрощену форму фінансової звітності мають право лише ті підприємства малого бізнесу, які відповідають критеріям саме Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4]. Класифікація підприємств відповідно до Господарського кодексу використовується при прийнятті рішення щодо надання підприємствам державної підтримки малого бізнесу, яка передбачена Законом «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [5].

В розвинених країнах також існує поділ підприємств на малі, середні та великі залежно від масштабів їхньої господарської діяльності. Проте в кожній країні критерії для віднесення підприємства до тієї чи іншої групи можуть дещо відрізняти, що зумовлено переважно рівнем їх економічного розвитку, певними історичними особливостями, галузевою структурою економіки тощо (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація підприємств малого бізнесу у різних країнах світу

Країна	Критерії	Суб'єкти малого підприємництва
Польща	кількість працівників	до 50 осіб
	чистий річний оборот	до 8 млн. євро
	загальна сума балансу	до 4 млн. євро
США	кількість працівників	до 500 осіб
	активи підприємства	до 5 млн. дол. США
	річний прибуток	до 2 млн. дол. США
Японія	кількість працівників	до 300 осіб (обробна промисловість); до 100 осіб (торгівля)
	статутний капітал	до 9 млн. євро (обробна промисловість); до 250 тис. євро (торгівля)
Велика Британія	кількість працівників	до 200 осіб (обробна промисловість); до 50 осіб (будівництво); без обмеження у торгівлі
	річний оборот	до 450 тис. євро у торгівлі

Джерело: складено автором на основі [10; 83].

Отже, з кожним роком Україна стає все ближчою до європейських стандартів, проте на сьогоднішній день все ще існує певна неузгодженість нормативних документів, які регулюють діяльність підприємств малого бізнесу. Так, наявність розбіжностей у Законі [4] та Господарському кодексі [2] призвела до того, що досить часто на практиці трапляються випадки, коли одне підприємство відповідно до різних нормативних документів може бути як малим, так і середнім, або середнім і великим одночасно.

Неузгодженість вищезазначених нормативних документів в частині класифікації підприємств потребує негайного виправлення. Оскільки від того, чи належить підприємство до підприємств малого бізнесу залежить його право на ведення спрощеного обліку та подання спрощеної фінансової звітності.

1.3. Законодавчо-нормативне регулювання обліку та оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу

Ефективна діяльність та розвиток підприємств малого бізнесу залежить від наявності взаємоузгодженої та цілісної нормативно-правової бази.

Систему нормативного регулювання діяльності підприємств малого бізнесу в Україні можна поділити на шість рівнів, кожен з яких включає ряд документів.

Перший рівень складають Податковий та Господарський кодекс. Податковий кодекс України регулює правові засади оподаткування малих підприємств, а також визначає критерії суб'єктів господарювання, які мають право на застосування спрощеної системи оподаткування [3].

Господарський кодекс визначає види суб'єктів господарювання та кількісні критерії визнання підприємства суб'єктом малого підприємництва, а також регулює порядок утворення суб'єкта господарювання, його державної реєстрації та порядок припинення господарської діяльності тощо [2].

Другий рівень складається із низки законів, головними серед яких є:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4], яким визначаються правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні;
- Закон України «Про оплату праці» [6], яким регулюються трудові відносини суб'єкта господарювання з найманими працівниками;
- Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [7], яким встановлюються вимоги щодо обліку, нарахування та сплати ЄСВ.

Також важливу роль в діяльності малих підприємств відіграє Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» [5]. Даним Законом держава надає можливість підприємствам малого бізнесу отримати фінансову, консультаційну підтримку, підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і

середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу [5].

Відповідно до даного Закону, підприємства, які згідно з вимогами Господарського кодексу відносяться до малих та середніх підприємств мають право отримати державну фінансову підтримку, яка передбачає:

- часткову компенсацію відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- часткову компенсацію лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;
- надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- надання кредитів для започаткування і ведення власної справи;
- надання позик на придбання і впровадження нових технологій;
- компенсацію видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;
- фінансову підтримку під час впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій;
- інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки [5].

Третій рівень включає національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. В процесі ведення обліку господарських операцій та узагальнення даних у фінансовій звітності підприємства малого бізнесу зобов'язані керуватися вимогами, методами оцінки, які зазначені в НП(с)БО. До основних стандартів, що використовуються малими підприємства в процесі діяльності відносять:

- НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [11];
- НП(с)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [12];
- НП(с)БО 7 «Основні засоби» [13];
- НП(с)БО 8 «Нематеріальні активи» [14];
- НП(с)БО 9 «Запаси» [15];

- НП(с)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [16];
- НП(с)БО 11 «Зобов'язання» [17];
- НП(с)БО 15 «Дохід» [18];
- НП(с)БО 16 «Витрати» [19];
- НП(с)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [20];
- НП(с)БО 26 «Виплати працівникам» тощо.

Особливе місце займає НП(с)БО 25, оскільки саме цим стандартом затверджено зміст і форму фінансової звітності підприємства малого бізнесу в складі Балансу (форма № 1-м) і Звіту про фінансові результати (форма № 2-м), а також затверджено зміст і форму фінансової звітності суб'єкта мікропідприємства в складі Балансу (форма № 1-мс) та Звіту про фінансові результати (форма № 2-мс) та порядок їх заповнення [20].

Прийняття спеціального стандарту свідчить про спробу держави реформувати наявну систему бухгалтерського обліку та податкове законодавство з метою полегшення обліку та складання звітності для малих підприємств.

Ще одним позитивним аспектом є розроблення спеціально для малих та мікропідприємств спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку [29]. Проте підприємства мають право самостійно вирішувати, який План рахунків їм доцільніше застосовувати в процесі діяльності: загальний чи спрощений.

Якщо підприємство малого бізнесу здійснює діяльність відповідно до міжнародних стандартів, то для складання фінансової звітності їм необхідно керуватися вимогами МСФЗ для малих та середніх підприємств [9]. В даному стандарті наводиться інформація стосовно подання та складання звітності, описуються головні аспекти власного капіталу підприємства, а також результатів його діяльності, тобто співвідношення доходів та витрат протягом звітного періоду.

Четвертий рівень включає документи, які готуються та затверджуються Міністерством фінансів України для всіх юридичних та фізичних осіб-підприємців (інструкції, методичні рекомендації та інші нормативно-методичні документи, які стосуються питань ведення бухгалтерського обліку і складання

фінансової звітності). Вони мають рекомендаційний та пояснюючий характер стосовно документів вищих рівнів регламентації. Також зазначені документи не повинні суперечити документам вищого рівня, в іншому випадку діють норми документів першого та другого рівня.

Основними документами, якими користуються підприємства малого бізнесу під час здійснення своєї діяльності, відображення в бухгалтерському обліку наявних господарських операцій та при складанні фінансової звітності є:

- Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, яким затверджено порядок відображення бухгалтерських даних у первинних документах, правила зберігання документів, організації документообігу на підприємстві тощо [27];
- Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, яке визначає правила проведення та оформлення готівкових операцій [30];
- Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [28];
- Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, якими затверджено критерії визнання та оцінки запасів, порядок документального оформлення операцій із запасами тощо [26];
- Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, в яких наведено класифікацію основних засобів, правила обліку надходження, переоцінки, вибуття основних засобів та їх амортизації тощо [24];
- Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, якими затверджено критерії визнання та оцінки нематеріальних активів, порядок їх переоцінки, вибуття та амортизації тощо [25].

Записи на рахунках бухгалтерського обліку, в тому числі й на позабалансових, для узагальнення інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань, про доходи і витрати, факти фінансово-господарської діяльності малі підприємства здійснюють відповідно до вимог Інструкції про

застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [21].

Проте також існують й специфічні нормативні документи, які стосуються саме ведення бухгалтерського обліку підприємствами малого бізнесу. Узагальнення інформації про господарські операції підприємства за простою і спрощеною формою бухгалтерського обліку відбувається у регістрах, що побудовані на основі спрощеного Плану рахунків, тому для впорядкування ведення регістрів бухгалтерського обліку суб'єктами господарювання, які відповідають критеріям малого підприємництва, використовуються Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами [22, 23].

Останній рівень системи нормативного регулювання діяльності підприємств малого бізнесу в Україні включає робочий план рахунків підприємства, Наказ про облікову політику та інші внутрішні документи (накази, розпорядження, протоколи) щодо організації та ведення бухгалтерського обліку підприємствами малого бізнесу.

Отже, в цілому в Україні сформовано законодавчо-нормативну базу, яка дозволяє підприємствам малого бізнесу ефективно функціонувати, проте у сфері їхнього державного фінансово-кредитного забезпечення все ще існують певні невирішені питання. Тому наразі постає лише необхідність створити узагальнюючий нормативний документ, який містив би законодавчу регламентацію питань стосовно фінансової підтримки малого підприємництва, а також щодо функцій, відповідальності та мотивації окремих суб'єктів господарювання в процесі надання ними підтримки підприємствам малого бізнесу, зокрема і фінансово-кредитної.

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

2.1. Методика бухгалтерського обліку діяльності підприємств малого бізнесу

Господарська діяльність будь-якого підприємства відображається в обліку за допомогою методів бухгалтерського обліку: загальнонаукових та конкретно-емпіричних.

Загальнонаукові методи бухгалтерського обліку включають в себе такі методи, як аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстрагування та конкретизація, моделювання тощо. До конкретно-емпіричних методів відноситься метод спостереження, вимірювання, реєстрації, класифікації та узагальнення [85].

За допомогою вищезазначених методів здійснюється синтетичний та аналітичний облік на підприємстві, проводиться оцінка активів та зобов'язань, обчислюється обсяг фінансових результатів тощо.

Для дослідження організації та методики бухгалтерського обліку діяльності суб'єкта малого підприємництва використано метод індукції, сутність якого полягає у вивченні першочергово діяльності одного підприємства до узагальнення в цілому.

Основними особливостями ведення бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу є:

- можливість відображення господарських операцій в обліку без застосування подвійного запису;
- використання спрощеного плану рахунків;
- можливість не капіталізувати фінансові витрати;
- мікропідприємства мають право: не нараховувати резерви (в тому числі й ті, що пов'язані з оплатою праці), а визнавати їх у витратах; не здійснювати переоцінку необоротних активів; не дисконтувати дебіторську заборгованість [20].

Для ведення бухгалтерського обліку малі підприємства зазвичай використовують комп'ютеризовану форму, оскільки вона пришвидшує процес збору та обробки облікової інформації та допомагає зменшити ймовірність допущення помилок, викривлення фінансової інформації тощо. Господарські операції підприємства відображаються на регістрах бухгалтерського обліку за допомогою використання спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку.

Облік основних засобів малі підприємства здійснюють з дотриманням вимог таких нормативних документів, як НП(с)БО 7 «Основні засоби» [13] та Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів [24].

Згідно з чинним законодавством, об'єкт визнається необоротним активом якщо є:

- можливість отримати в майбутньому економічну вигоду від його використання;
- можливість достовірно визначити первісну вартість об'єкта.

Відповідно до п. 14.1.138 статті 14 ПКУ, об'єкт визнається основним засобом, якщо термін його корисного використання складає більше 1 року, а його вартість є більшою за 20 тис. грн. [3].

При купівлі чи отриманні основних засобів мале підприємство відкриває відповідний субрахунок на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» для відображення на ньому інформації про первісну вартість об'єктів, з урахуванням суми усіх додатково понесених витрат, які підлягають капіталізації.

Потім, коли основний засіб стає придатним для подальшого використання у господарській діяльності, підприємство вводить його в експлуатацію та відображає сформовану первісну вартість на відповідному субрахунку рахунку 10 «Основні засоби».

Введення основних засобів в експлуатацію здійснюється на основі рішення відповідної Комісії, яка на підприємстві зазвичай включає двох осіб: бухгалтера та директора. До функцій Комісії відноситься:

- огляд об'єкта щодо його готовності до використання в господарській діяльності підприємства;

- визначення ліквідаційної та первісної вартості;
- визначення терміну корисного використання об'єкта тощо.

Рішення Комісії про введення основного засобу в експлуатацію оформлюється відповідним Актом введення в експлуатацію. Він готується бухгалтером підприємства та підписується всіма членами Комісії. Кожному об'єкту основних засобів присвоюється інвентарний номер та заводиться Інвентарна картка, в якій зазначається інформація про ліквідаційну вартість об'єкта, термін його корисного використання тощо.

Під час визначення строку експлуатації об'єктів основних засобів Комісія повинна враховувати мінімальні терміни використання, встановлені вимогами Податкового кодексу. Для нарахування амортизації на основні засоби суб'єкти малого підприємства переважно використовують прямолінійний метод, оскільки він є найбільш зрозумілим та не потребує великих затрат часу. Згідно з вимогами національних стандартів, амортизація об'єктів починає нараховуватися з місяця, що є наступним за місяцем введення їх в експлуатацію.

Типові проведення з обліку основних засобів підприємства представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Бухгалтерські проведення з обліку основних засобів

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Придбання комп'ютера	15	68	36 000
Введення його в експлуатацію	104	15	36 000
Нараховано амортизацію за березень	23	13	1 500
Отримано автомобіль як внесок до статутного капіталу	105	40	46 000
Переведено основний засіб до оборотних активів	28	10	24 000
Списано знос основного засобу	13	10	4 500
Безоплатно одержано принтер	15	40	25 500
Відображено витрати з транспортування	15	68	500
Введено в експлуатацію основний засіб	104	15	26 000

Джерело: складено автором на основі [29; 21; 48].

Облік запасів здійснюється на підприємстві у відповідності з вимогами НП(с)БО 9 «Запаси» [15].

Для обліку сировини та матеріалів, купівельних напівфабрикатів, МШП, транспортно-заготівельних витрат спрощеним планом рахунків передбачено рахунок 20 «Виробничі запаси», а для обліку товарів та готової продукції – рахунок 26 «Готова продукція» [29].

Придбані запаси відображаються в обліку за первісною вартістю з урахуванням витрат, що передбачені НП(с)БО 9.

Безоплатно отримані запаси відображаються в обліку на рахунках 20 «Виробничі запаси», 26 «Готова продукція» в кореспонденції з рахунком 74 «Інші доходи» за первісною вартістю (справедливою вартістю, з урахуванням витрат згідно з НП(с)БО 9).

Згідно з вимогами законодавства, на дату складання Балансу запаси зараховуються за найменшою із двох наступних величин: первісною вартістю чи чистою вартістю реалізації («очікуваною ціною реалізації в умовах звичайної діяльності за вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва та реалізацію» [15]).

Запаси відображаються за чистою вартістю реалізації якщо на звітну дату їхня вартість знизилася або якщо підприємство знає, що їх використання не принесе в майбутньому ніякої економічної вигоди.

Суму перевищення первісної вартості запасів над чистою вартістю реалізації підприємство відображає на рахунку 96 «Інші витрати» [29]. На даному рахунку також відображається вартість зіпсованих та списаних запасів.

При вибутті оцінка запасів на підприємстві здійснюється за допомогою наступних методів:

- методу ФІФО (сутність якого полягає в тому, що запаси, які використовуються в господарській діяльності першими, оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів);
- методу середньозваженої собівартості;
- методу ідентифікованої собівартості;

- методу нормативних витрат;
- методу ціни продажу [15].

Бухгалтерські проведення з обліку запасів зображено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Бухгалтерські проведення з обліку запасів

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Придбання запасів	20	68	50 000
Списано МШП на загальновиробничі потреби	91	20	4 000
Безоплатно отримані запаси	20	74	16 800
Відображення нестачі запасів	96	20	7 000
Списано суму нестачі запасів на фінансові результати	79	96	7 000
Зарахування на позабалансовий рахунок суми нестачі витрат від псування цінностей	072	-	3 000
Списано суму збитку на винну особу	37	70	3 000
Зменшення суми невідшкодованих нестач і витрат від псування цінностей	-	072	3 000
Відшкодування суми збитку винною особою	31	37	3 000

Джерело: складено автором на основі [29; 21; 48].

З метою перевірки фактичної наявності запасів та їх стану на підприємстві проводиться інвентаризація.

Відповідальними за проведення інвентаризації є члени Комісії. На підставі розпорядчого документу, затвердженого власником підприємства, вони здійснюють перевірку з метою:

- встановлення фактичної наявності запасів на підприємстві;
- виявлення непридатних для подальшого використання запасів, а також нестач чи надлишків;
- встановлення фактів порушення умов і правил зберігання запасів на підприємстві;
- узагальнення та представлення інформації для аналізу достовірності оцінки запасів на дату балансу тощо.

Результати інвентаризації оформляються спеціальними інвентаризаційними описами, які складаються в розрізі груп об'єктів чи матеріально-відповідальних осіб. В Протоколі Комісії зазначаються усі виявлені відхилення чи порушення, а потім даний документ обов'язково затверджується власником підприємства.

Здійснення касових операцій на підприємстві повинне відповідати вимогам Положення «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» [30].

Для обліку готівкових коштів на підприємстві використовується рахунок 30 «Готівка». Надходження грошових коштів в касу та їх видача, оформлюється прибутковими і видатковими касовими ордерами. Зазначені первинні документи виписуються та реєструються бухгалтером підприємства. Нумерація касових ордерів обов'язково здійснюється по порядку, починаючи з 1 січня і до кінця звітного року. Враховуючи те, що зазвичай облік на підприємствах ведеться за допомогою спеціального програмного забезпечення, усі прибуткові і видаткові ордери формуються програмою автоматично у журналі реєстрації прибуткових і видаткових касових документів.

Проте в сучасному світі діяльність малих підприємств здійснюється переважно з використанням лише безготівкових розрахунків, сутність яких полягає в тому, що платежі здійснюються шляхом списання коштів із банківського рахунку платника та їх зарахування на рахунок одержувача. Облік безготівкових коштів здійснюється на рахунку 31 «Рахунки в банках».

Усі банківські операції повинні бути документально підтвердженими. Безготівкові розрахунки на підприємстві оформлюються платіжним дорученням, які являють собою розпорядження обслуговуючого банку про перерахування відповідної суми коштів на рахунок іншого підприємства. Крім платіжного доручення, ще одним з головних документів є виписка з банку, яка відображає рух грошових коштів на поточному рахунку. Типові проведення з обліку грошових коштів наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Бухгалтерські проведення з обліку грошових коштів

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Отримано готівку з банківського рахунку	30	31	100 000
Відображено надходження коштів від покупців	31	37	143 000
Отримано готівкові кошти від покупців	30	37	50 000
Оплачено рахунок постачальника за надані послуги	68	31	55 000
Виплачено заробітну плату бухгалтеру	66	31	40 000
Перераховано суму ЄСВ до бюджету	64	31	8 800
Видано кошти підзвітній особі	37	31	3 500

Джерело: складено автором на основі [29; 21; 48].

У процесі господарської діяльності у підприємства виникають зобов'язання та розрахунки з юридичними та фізичними особами:

- покупцями;
- постачальниками;
- банком;
- бюджетом;
- іншими організаціями.

З метою обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками за надані послуги, одержані товарно-матеріальні цінності, виконанні роботи підприємством використовується рахунок 68 «Розрахунки за іншими операціями». Заборгованість за одержані від постачальників та підрядників товарно-матеріальні цінності, прийняті послуги відображається за кредитом даного рахунку, а за дебетом відображається її погашення чи списання [29].

Облік розрахунків з покупцями ведеться на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами», за дебетом якого відображається продажна вартість наданих послуг, з урахуванням суми ПДВ, а за кредитом – сума коштів, що надійшла на банківський рахунок підприємства.

Бухгалтерські проведення з обліку розрахунків з постачальниками та покупцями представлено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Бухгалтерські проведення з обліку розрахунків з контрагентами

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Перша подія – передоплата			
Відображено передоплату за матеріали	37	31	36 600
Відображено податковий кредит	641	644	6 100
Оприбутковано матеріали	20	68	30 500
Списано ПДВ	644	68	6 100
Здійснено взаємозалік	68	37	36 600
Перша подія – оприбуткування товарів			
Оприбутковано МШП	20	68	12 000
Відображено ПДВ	641	68	2 400
Оплачено рахунок постачальника	68	31	14 400
Перша подія – передоплата			
Надійшла передоплата від покупця	31	68	36 000
Відображено ПДВ	643	641	6 000
Списано собівартість	90	26	28 000
Відображено реалізацію послуг	37	70	36 000
Списано ПДВ	70	643	6 000
Здійснено взаємозалік	68	37	36 000
Перша подія – відвантаження товару			
Списання собівартості	90	26	28 000
Відображено реалізацію послуг	37	70	36 000
Відображено ПДВ	70	641	6 000
Надійшла оплата від покупця	31	37	36 000

Джерело: складено автором на основі [29; 21; 48].

Облік нарахування заробітної плати на підприємстві здійснюється згідно з вимогами чинного законодавства. Згідно з Законом «Про оплату праці» [6], заробітна плата – це винагорода (в грошовому виразі), яку роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу відповідно до умов трудового договору. Розмір винагороди залежить від складності та об'єму роботи, професійних якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства [6]. Також варто зазначити, що заробітна плата працівника не

повинна бути нижчою за законодавчо затверджений розмір мінімальної заробітної плати (з 1 січня 2022 року – 6 500 грн.).

Підприємство виплачує заробітну плату працівникам два рази на місяць. Варто зазначити, що згідно з чинним законодавством проміжок часу між виплатою авансу та основної частини заробітної плати не повинен перевищувати 16 календарних днів.

Облік заробітної плати, розрахунків по іншим поточним виплатам працівникам ведеться на рахунку 66 «Розрахунки з оплати праці». За кредитом даного рахунку відображається нарахування заробітної плати, відпускних, премій та інших нарахувань, а по дебету – їх виплата працівникам та утримання податків та зборів [29].

Згідно з вимогами чинного законодавства, із заробітної плати працівника обов'язково утримується ПДФО (18%) та військовий збір (1,5%), крім цього також нараховується ЄСВ (22%). У 2022 році мінімальна сума ЄСВ складає 1 430 грн. (6 500*22%), а максимальна – 21 450 грн. (6 500*15*22%).

Типові операції з обліку оплати праці наведено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Бухгалтерські проведення з обліку оплати праці

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
Нарахування заробітної плати	23	66	45 000
Нарахування заробітної плати	96	66	65 000
Утримання ПДФО із заробітної плати	66	64	19 800
Утримання ВЗ із заробітної плати	66	64	1 650
Нарахування ЄСВ	23, 96	65	24 200
Виплата заробітної плати	66	31	88 550
Перерахування суми ЄСВ до бюджету	65	31	24 200
Перерахування ПДФО до бюджету	64	31	19 800
Перерахування військового внеску до бюджету	64	31	1 650

Джерело: складено автором на основі [29; 21; 48].

Вагоме місце в господарській діяльності підприємства займають розрахунки за податками та платежами.

Для обліку розрахунків за податками, обов'язковими платежами, пенсійним забезпеченням та соціальним страхуванням спрощеним планом рахунків передбачено рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами», за кредитом якого відображають нараховані платежі до бюджету, а за дебетом – належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплата, списання тощо [29].

Відображення в обліку розрахунків за податками дещо відрізняється залежно від обраної підприємством системи оподаткування.

Згідно з вимогами Методичних рекомендацій [22], узагальнення операцій по розрахункам за податками й платежами здійснюється у розділі I Відомості 3-м. Записи у відомості здійснюються на підставі первинних документів протягом звітного місяця. У графі 3 розділу I обов'язково зазначаються види податків та платежів і за кожним видом відображаються нараховані та належні до відшкодування суми податків, їх погашення чи списання. Сальдо на кінець місяця визначається окремо по кожному виду податків і переноситься у графи 5 і 6 Відомості на наступний місяць [22].

На загальній системі оподаткування суб'єкти малого підприємництва також використовують рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами» для обліку розрахунків за податками. За кредитом даного рахунку відображаються нараховані платежі до бюджету, за дебетом – належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплата, списання тощо [21].

Детальніше бухгалтерські проведення з обліку розрахунків з єдиного податку, а також за податками на загальній системі оподаткування зображено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Бухгалтерські проведення з обліку розрахунків за податками на загальній та спрощеній системі оподаткування

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Нараховано витрати з ЄП	96	64	95 000
Списані витрати з єдиного податку на фінансовий результат	79	96	95 000
Відображено зобов'язання з ПДВ при наданні послуг покупцям	70	64	400 000
Відображено податковий кредит з ПДВ при отриманні послуг від постачальника	64	68	36 000
Нараховано ЄСВ на заробітну плату адмінперсоналу (22%)	92	64	11 000
Утримано ПДФО із заробітної плати (18%)	66	64	9 000
Утримано військовий збір із заробітної плати (1,5%)	66	64	750
Перераховано суму утриманих податків до бюджету	64	31	9 750
Перераховано суму ЄСВ до бюджету	64	31	11 000
Нараховано витрати з податку на прибуток	96	64	70 000
Списано витрати з податку на прибуток на фінансовий результат	79	96	70 000

Джерело: складено автором на основі [29; 21; 48].

Облік витрат підприємство здійснює відповідно до вимог НП(с)БО 16 «Витрати» [19] і з дотриманням принципу нарахування та відповідності доходів та витрат, сутність якого полягає в тому, що при визначенні фінансового результату за звітний період необхідно співставити доходи звітного періоду з витратами, які були понесені для отримання даних доходів.

Відповідно до НП(с)БО 31 «Фінансові витрати» суб'єктами мікро- та малого підприємництва фінансові витрати не капіталізуються, а визнаються витратами звітного періоду, в якому вони були нараховані.

Для обліку витрат підприємства спрощеним Планом рахунків передбачено використання 23 рахунку та рахунків класу 9 (рис. 2.1).

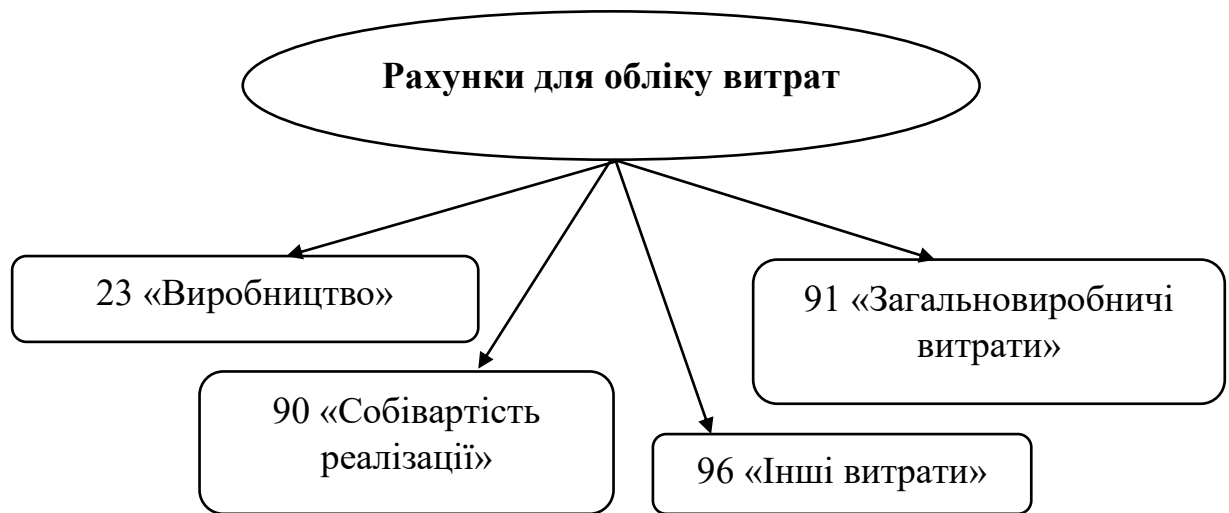

Рис. 2.1 Рахунки для обліку витрат малого підприємства

Джерело: за даними [29].

Рахунок 23 «Виробництво» використовується підприємствами для обліку витрат на виробництво продукції чи послуг, виробничий брак.

На рахунку 90 «Собівартість реалізації» обліковують інформацію про виробничу собівартість реалізованих послуг суб'єктом малого підприємництва.

Рахунок 91 «Загальновиробничі витрати» використовують для обліку накладних виробничих витрат спрямованих на організацію та управління виробництвом підприємства та витрат на утримання, експлуатацію обладнання.

Для обліку операційних та фінансових витрат підприємства призначений рахунок 96 «Інші витрати». На даному рахунку також відображається сума податків і зборів, яка підлягає сплаті у звітному періоді [29].

В кінці кожного звітного періоду усі витратні рахунки, згідно з НП(с)БО 16, закриваються на рахунок 79 «Фінансові результати».

Облік доходів підприємства ведеться відповідно до вимог НП(с)БО 15 «Дохід» [18] і з дотриманням принципу нарахування та відповідності доходів та витрат. Також варто пам'ятати, що доходи та витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності у момент їх виникнення, незалежно від дати отримання або сплати грошових коштів.

Для обліку доходів суб'єктів малого підприємництва призначені рахунки класу 7 (рис. 2.2).

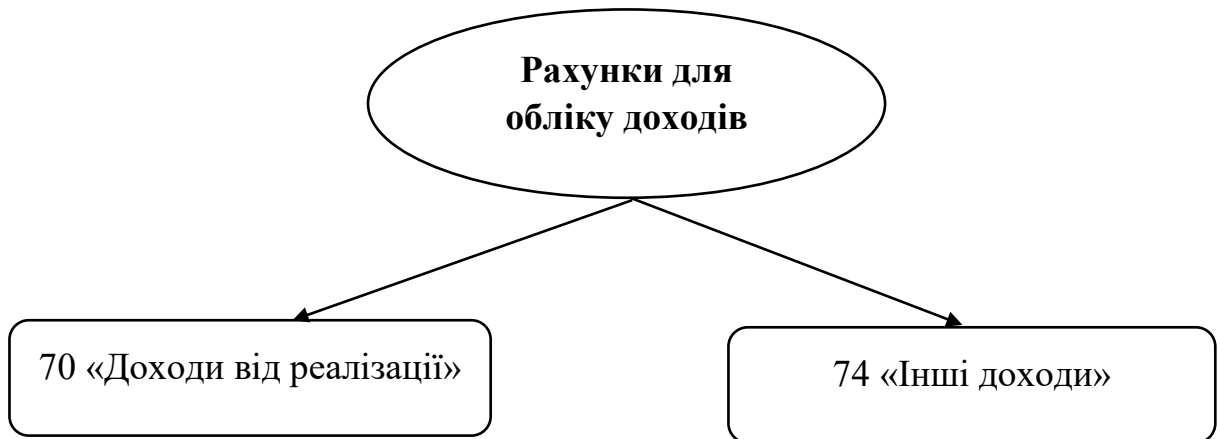

Рис. 2.2 Рахунки для обліку доходів малого підприємства

Джерело: за даними [29].

Для узагальнення інформації про виручку від реалізації послуг призначений рахунок 70 «Доходи від реалізації». Рахунок 74 «Інші доходи» використовується для обліку інших операційних та фінансових доходів підприємства [29].

В кінці кожного звітного періоду всі рахунки доходів, згідно з НП(с)БО 15, закриваються на рахунок 79 «Фінансові результати».

Отже, раціональна методологія аналітичного та синтетичного обліку господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва відіграє велику роль в процесі їх діяльності та забезпечує достовірне та систематизоване визначення фінансових результатів та забезпечує оперативність прийняття ефективних управлінських рішень.

2.2. Організація бухгалтерського обліку діяльності підприємств малого бізнесу та розкриття інформації про неї у фінансовій звітності

Правильно організована система бухгалтерського обліку на підприємстві є основною передумовою його ефективної діяльності та забезпечення конкурентних позицій на ринку.

Організація бухгалтерського обліку – це процес створення, впорядкування та вдосконалення системи бухгалтерського обліку на підприємстві, який

здійснюється з метою отримання повної та достовірної інформації для прийняття управлінських рішень.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку на підприємстві, відповідно до чинного законодавства, несе безпосередньо власник або особа, яка здійснює керівництво підприємством. Саме керівник підприємства відповідальний за створення усіх необхідних умов для ведення обліку, вибір організаційної форми ведення бухгалтерського обліку та забезпечення виконання усіма працівниками встановлених вимог тощо.

Особливість організації бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу обумовлюється наявністю наступних варіацій:

- форма організації бухгалтерського обліку;
- форма ведення бухгалтерського обліку (проста форма бухгалтерського обліку, спрощена форма, спрощена форма без використання подвійного запису чи комп'ютерна форма бухгалтерського обліку);
- План рахунків бухгалтерського обліку (можливість вибору: загальний чи спрощений);
- система оподаткування (загальна система чи спрощена система оподаткування, у разі відповідності критеріям ПКУ);
- форми фінансової звітності (загальна форма звітності відповідно до НП(с)БО 1 чи спрощена відповідно до НП(с)БО 25).

Суб'єкт малого підприємництва, за рахунок наявності такої кількості варіацій, має можливість організувати систему бухгалтерського обліку відповідно до своїх потреб та обсягів діяльності [43, с. 209].

В Законі [4] зазначено, що кожне підприємство самостійно обирає організаційну форму ведення бухгалтерського обліку із 4-х запропонованих варіантів (рис. 2.3).

Організаційна форма ведення бухгалтерського обліку на будь-якому підприємстві визначається його особливостями, територіальним розміщенням, системою управління, чинною системою контролю та звітності тощо [44, с. 292].

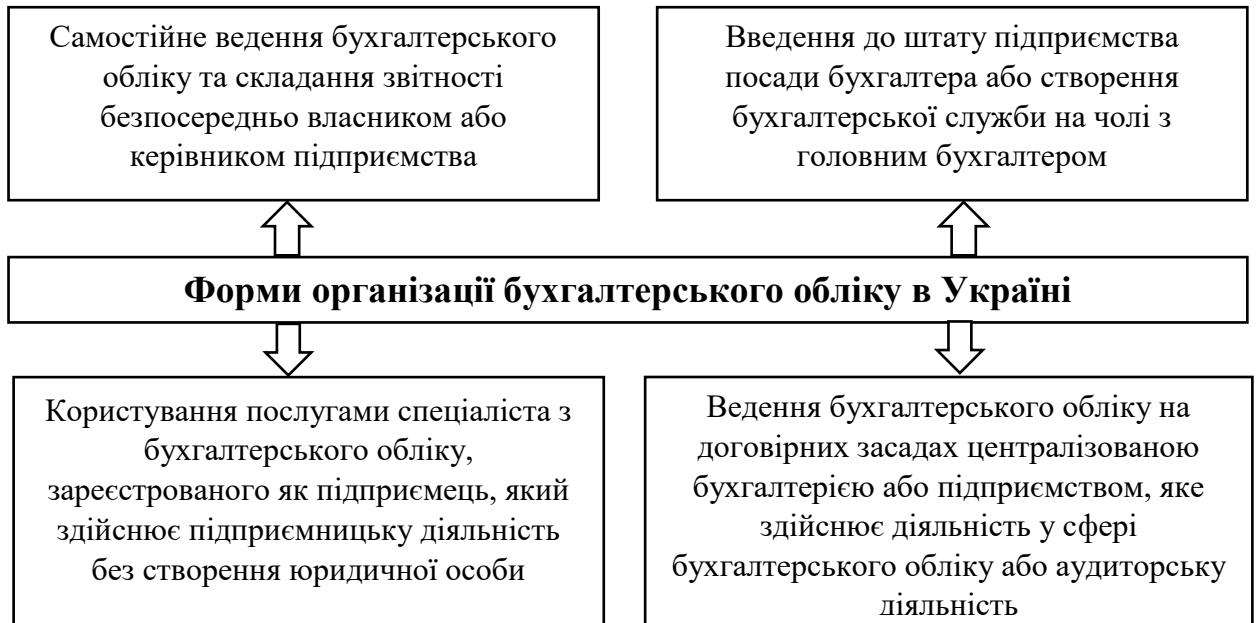

Рис. 2.3 Форми організації бухгалтерського обліку в Україні

Джерело: за даними [4].

Зазвичай суб'єкти малого підприємництва вибирають першу чи другу форму організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Ведення обліку безпосередньо власником є найбюджетнішим варіантом. Головним недоліком цієї форми є те, що одна людина не може швидко реагувати на зміни законодавства, що стосуються ведення бухгалтерського обліку та оподаткування діяльності малого бізнесу, що в свою чергу призводить до допущення помилок та понесення додаткових витрат у вигляді пені та штрафів. Враховуючи це, найбільш оптимальним варіантом для суб'єкта малого підприємства є створення посади бухгалтера на підприємстві. Використання даної форми обліку допоможе розвантажити керівника підприємства, а також забезпечить оперативну та якісну обробку фінансової інформації, складання та оформлення бухгалтерських документів без помилок з урахуванням усіх вимог чинного законодавства та надання необхідної інформації зацікавленим користувачам.

Враховуючи те, що зазвичай діяльність малого бізнесу характеризується незначним обсягом виробництва та наявністю однотипних господарських операцій, суб'єктам малого підприємництва недоцільно та занадто затратно застосовувати традиційну систему бухгалтерського обліку. Тому з метою підтримки розвитку малого підприємництва в Україні держава надала їм

можливість для ведення обліку використовувати просту або спрощену форму бухгалтерського обліку (рис. 2.4).

Рис. 2.4 Форми ведення бухгалтерського обліку на малому підприємстві

Джерело: за даними [22; 23].

Суб'єктам малого підприємництва, що мають невелику кількість господарських операцій рекомендується застосовувати просту форму для ведення бухгалтерського обліку. Згідно з вимогами Методичних рекомендацій [22], проста форма обліку ґрунтується на використанні Журналу обліку господарських операцій, який ведеться щомісяця на підставі первинних та зведених облікових документів, відомостей нарахування заробітної плати, амортизації тощо. Для аналітичного обліку розрахунків з оплати праці, дебіторами та кредиторами суб'єкти малого підприємництва застосовують Відомість 3-м [22].

Відповідно до Методичних рекомендацій [22] малі підприємства мають також можливість застосовувати спрощену форму для ведення бухгалтерського обліку, яка передбачає узагальнення інформації про господарські операції на таких регістрах, як:

- Відомість 1-м (облік грошових коштів та їх еквівалентів);
- Відомість 2-м (облік запасів);
- Відомість 3-м (облік розрахунків з оплати праці та розрахунків з контрагентами тощо);
- Відомість 4-м (облік необоротних активів та їх амортизації);

- Відомість 5-м (облік власного капіталу, доходів та витрат);
- Оборотно-сальдова відомість [22].

В Законі «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4] та НП(с)БО 25 [20] зазначено також, що суб'єкти господарювання мають можливість вести спрощений облік без застосування подвійного запису. Проте варто зазначити, що таку можливість мають лише підприємства, які не зареєстровані як платники ПДВ і водночас мають право на ведення спрощеного обліку доходів і витрат відповідно до вимог Податкового кодексу України. Методика ведення бухгалтерського обліку при виборі такої форми обліку прописана в Методичних рекомендаціях із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами [23].

Для систематизації господарських операцій за звітний період при використанні спрощеної форми без подвійного запису використовуються наступні журнали:

- Журнал 1-мс обліку активів;
- Журнал 2-мс обліку капіталу та зобов'язань;
- Журнал 3-мс обліку доходів;
- Журнал 4-мс обліку витрат [23].

За потреби малі підприємства для узагальнення бухгалтерської інформації про господарські операції щодо певних активів, зобов'язань, витрат та доходів мають право використовувати додаткові, самостійно сформовані регістри.

Усі вищеперелічені форми для ведення бухгалтерського обліку на підприємстві можуть бути автоматизовані, що дозволить суб'єктам господарювання значно скоротити час та витрати на обробку облікової інформації.

При виборі форми для ведення бухгалтерського обліку малим підприємствам потрібно враховувати особливості діяльності підприємства, тобто вид його діяльності, складність господарських операцій, чисельність працівників, структуру системи управління тощо.

Крім форми бухгалтерського обліку, вагоме місце у діяльності малого бізнесу займає первинна документація, оскільки відповідно до законодавства усі господарські операції повинні бути належним чином документально оформлені. Так, наприклад, основними документами, які підприємство може використати для обліку надходження, руху та списання основних засобів є:

- акт введення в експлуатацію об'єкта основних засобів;
- акт внутрішнього переміщення основних засобів;
- акт приймання-передачі основних засобів;
- акт на списання основних засобів;
- інвентарна картка обліку об'єкта основних засобів;
- акт переоцінки об'єкта основних засобів;
- відомість нарахування амортизації тощо.

На сьогоднішній день немає чинного законодавчого документу, яким би затверджувалися типові форми первинних документів для обліку основних засобів, тому підприємство має можливість самостійно сформувати первинний документ, головне зазначити всі обов'язкові реквізити відповідно до Закону [4].

Для документального оформлення обліку запасів зазвичай підприємства використовують наступні первинні документи:

- акт на приймання сировини і матеріалів;
- лімітно-забірні картки;
- накладні на підпуск запасів;
- картки складського обліку запасів;
- акт на списання запасів тощо.

Законодавчий документ, яким було затверджено вищезазначені форми первинних документів для обліку запасів не є чинним на сьогоднішній день, проте підприємства можуть використати їх як приклад та на їх основі сформувати власний первинний документ.

Операції з контрагентами на підприємстві оформлюються такими первинними документами, як Акт наданих послуг, видаткова накладна, ТТН, рахунок-фактура, бухгалтерська довідка тощо.

Особливе місце у діяльності підприємства займає облік праці. Згідно з чинним законодавством, регулювання трудових відносин між працівником та підприємством, узгодження інтересів двох сторін забезпечується:

- Трудовим договором;
- Посадовою інструкцією, якою встановлюють посадові обов'язки та кваліфікаційні вимоги до працівника;
- Положенням про преміювання, яким затверджуються види, умови та порядок розрахунку премій на підприємстві.

При прийнятті на роботу нового працівника, а саме перед виплатою заробітної плати, бухгалтеру підприємства надається наступна інформація:

- копія Наказу про прийняття на роботу;
- копія паспорта працівника;
- копія індивідуального податкового номеру працівника;
- для іноземців – копія службової картки, виданої Міністерством економічного розвитку та торгівлі України та документи, що підтверджують резидентський статус особи.

Нарахування заробітної плати працівникам здійснюється на підставі Табелю обліку використання робочого часу, який складається бухгалтером підприємства.

Документальним підтвердженням витрат на оплату праці працівників є Розрахунково-платіжна відомість, яка складається окремо по кожному працівнику. Відомість містить інформацію про:

- посадовий оклад;
- премії та бонуси;
- інші заохочувальні виплати;
- лікарняні;
- відпускні;
- компенсаційні виплати згідно з авансовим звітам.

Для узагальнення даних по підприємству бухгалтер складає зведену Розрахунково-платіжну відомість.

При організації бухгалтерського обліку на підприємстві, малий бізнес може стикнутися з такими проблемами, як:

- суперечливість та недосконалість чинної законодавчої бази;
- невизначеність податкового законодавства;
- наявність адміністративних бар'єрів таких, як реєстрація, сертифікація, ліцензування тощо;
- складність застосування окремих НП(с)БО та формування облікової політики;
- відсутність чіткої системи в організації фінансово-економічного співробітництва з міжнародними організаціями з метою залучення інвестицій, кредитів для розвитку малого бізнесу тощо [45, с. 3-4].

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві регламентується певним переліком документів (рис. 2.5).

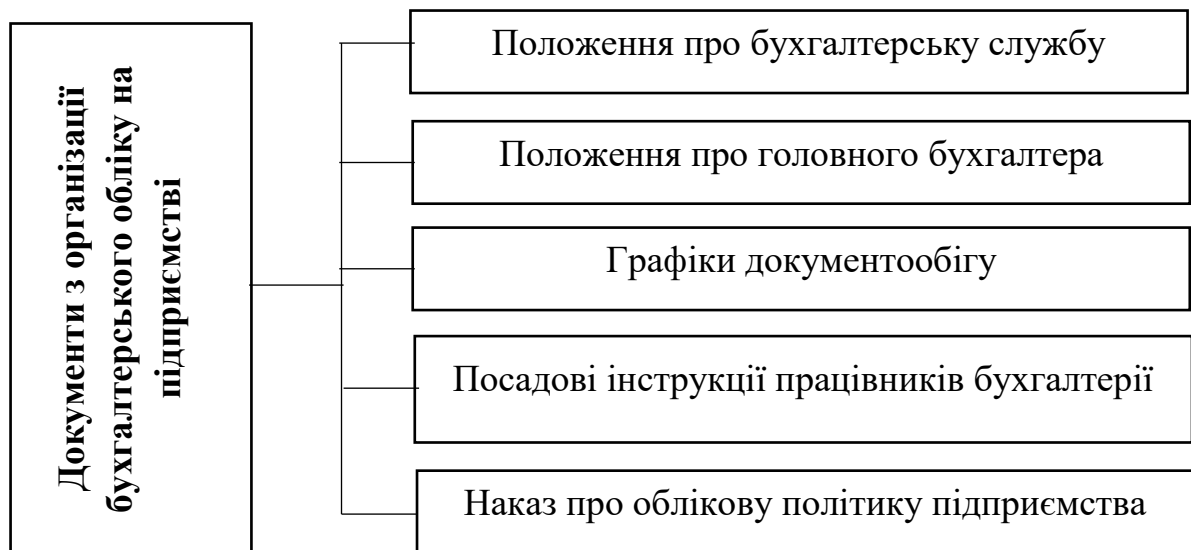

Рис. 2.5 Документи організації бухгалтерського обліку на підприємстві

Джерело: за даними [45, с. 10].

Наказ про облікову політику є основним документом на підприємстві, яким встановлюються правила ведення та організації бухгалтерського обліку. Даний документ складається головним бухгалтером та затверджується керівником підприємства один раз на рік та не може змінюватися протягом цього часу, крім випадків передбачених законодавством.

Форма Наказу не є регламентованою, тому бухгалтер обирає її на власний розсуд. Проте він повинен містити наступні обов'язкові реквізити, щоб мати юридичну силу: назва підприємства; дата документа та його реєстраційний номер; текст документа; підписи керівника та осіб, відповідальних за виконання положень даного документа [46, с. 16].

Підприємствам малого бізнесу доцільно застосовувати наступну структуру Наказу про облікову політику:

- I. Загальні положення (зазначається інформація про організаційно-правову форму підприємства, дані про його державну реєстрацію, чи є підприємство платником ПДВ, податку на прибуток чи єдиного податку, місцезнаходження тощо);
- II. Організація облікового процесу (розкриваються дані про вибрану форму організації бухгалтерського обліку на підприємстві, а також зазначається перелік внутрішніх документів (положень, інструкцій, стандартів) на підставі яких ведеться діяльність тощо);
- III. Методика та порядок ведення облікового процесу (зазначається інформація про методи оцінки активів, метод нарахування амортизації та терміни корисного використання об'єктів, критерії визнання витрат і доходів, методи калькуляції, а також який клас рахунків використовуються підприємством для обліку витрат (9 чи 8 клас));
- IV. Технічне забезпечення облікового процесу (відображається інформація про вибір підприємством Плану рахунків, системи оподаткування, форми ведення бухгалтерського обліку, форми фінансової звітності, а також наводиться перелік первинних документів призначених для обліку господарських операцій та графік документообігу);
- V. Додатки [46, с. 16].

Графік документообігу є не менш важливим документом на підприємстві, оскільки правильно організований документообіг становить основу для своєчасного надходження первинних документів, правильного та достовірного документування наявних господарських операцій.

Під час складання Графіку документообігу необхідно врахувати:

- види документів, які підприємство отримує або складає;
- схему взаємодії підрозділів підприємства;
- список осіб, відповідальних за складання та обробку документів;
- строки складання та обробки документів, з урахуванням строків подання інформації кінцевому користувачу.

Затвердженої форми Графіку документообігу не існує, тому кожне підприємство самостійно займається його розробкою відповідно до особливостей його діяльності. Зазвичай графік документообігу оформлюють у вигляді таблиці або схеми, в якій зазначають назву документу, виконавців, строки складання та термін обробки документів тощо (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Структура графіку документообігу

Створення та оформлення		Перевірка документа		Обробка документа		Передача на зберігання в архів	
Виконавець	Термін виконання	Виконавець	Термін виконання	Виконавець	Термін виконання	Виконавець	Термін виконання

Джерело: складено автором.

Суб'єкти мікро- та малого підприємництва за результатами звітнього періоду складають спрощену фінансову звітність відповідно до вимог НП(с)БО 25.

Спрощена фінансова звітність малого підприємства передбачає складання та подання у державні органи лише дві форми: Ф.№1-м «Баланс» та Ф.№2-м «Звіт про фінансові результати».

Ф.№1-м «Баланс» – звіт, в якому відображається інформація про активи, пасиви та власний капітал підприємства станом на кінець останнього дня звітнього періоду. Джерелом даних для формування звіту є Головна книга.

Ф.№2-м «Звіт про фінансові результати» – звіт, в якому узагальнюється інформація про доходи, витрати та фінансовий результат підприємства за звітний

період. Джерелом даних для формування Ф.№2-м є обороти за рахунками 7 та 9 класу.

Згідно з вимогами Порядку [8] спрощена фінансова звітність подається малим підприємством до державних органів разом із податковою декларацією щоквартально, протягом 40 к.д., що настають за останнім календарним днем звітного кварталу.

Отже, належна організація ведення бухгалтерського обліку допоможе суб'єкту малого підприємництва ефективно здійснювати свою господарську діяльність та досягнути позитивних фінансових результатів в майбутньому, проте цей процес є досить тривалим та потребує відповідних професійних знань і навичок.

Досить часто підприємства, особливо підприємства малого бізнесу, недооцінюють важливість складання облікової політики. На практиці, її або не складають взагалі, або використовують шаблон, який не враховує особливості діяльності підприємства, що в свою чергу негативно впливає на управління його господарською діяльністю. Тому до формування облікової політики необхідно підходити дуже ретельно та зазначати в Наказі про облікову політику лише ті елементи, які є характерними для операцій, що мають місце у господарській діяльності підприємства.

2.3. Удосконалення бухгалтерського обліку та звітності підприємств малого бізнесу в умовах використання сучасних інформаційних технологій

В мінливих умовах зовнішнього середовища підприємствам малого бізнесу необхідно вміти своєчасно реагувати на зміни, оперативно приймати ефективні рішення та формувати нові підходи до організації роботи та управління підприємством в цілому із використанням новітніх технологій.

Використання комп'ютерних технологій в процесі здійснення господарської діяльності є невід'ємною частиною кожного підприємства. Комп'ютеризація бухгалтерського обліку дозволила підприємствам змінити способи збереження, обробки інформації, формування облікових даних тощо.

Особливості комп'ютерної форми бухгалтерського обліку полягають у:

- накопиченні та багаторазовому використанні облікової інформації;
- автоматичному отриманні даних про можливі наявні відхилення від встановлених нормативів чи завдань;
- отриманні звітних показників в інтерактивному режимі;
- автоматичному формуванні усіх облікових регістрів та форм фінансової, податкової та управлінської звітності на основі даних, що відображені в системі [36, с. 27-28].

Сучасні комп'ютеризовані форми ведення бухгалтерського обліку включають:

- спрощену комп'ютерну форму обліку. Сутність даної форми полягає у тому, що розрахунки та аналіз бухгалтерських даних здійснюється із використанням комп'ютерних технологій, проте первинні документи складаються бухгалтером підприємства вручну;
- архівно-комп'ютерну форму обліку, яка передбачає використання автоматизованих архівів документів;
- комп'ютерно-комунікаційну форму обліку, сутність якої полягає у формуванні Журналу господарських операцій, бездокументному зборі первинних даних, одноразовому введенні облікових даних та автоматичному формуванні фінансової та податкової звітності тощо [37, с. 358-361].

Варто зазначити, що будь-яка комп'ютерна форма ведення обліку не може існувати без відповідної комп'ютерної програми. Найвідомішими програмами для ведення обліку на ринку інформаційних технологій є «SAP», «Oracle», «1С», «ІНТЕЛЕКТ-СЕРВІС», «ПАРУС», «ГАЛАКТИКА», «Смарт Бухгалтерія» тощо.

Враховуючи те, що досить часто підприємства малого бізнесу функціонують в умовах обмеженості фінансових ресурсів, для автоматизації певної частини обліку може використовуватися і програма Microsoft Excel. Вона допоможе бухгалтеру швидко та без помилок здійснити розрахунки за допомогою математичних формул, сформувавши фінансову та податкову звітність, побудувати рівняння тренду для прогнозування фінансових показників діяльності підприємства тощо.

Серед підприємств малого бізнесу користується попитом саме програма «1С», оскільки вона є найбільш простою та зрозумілою у використанні. Дана програма допомагає швидко обробити усі первинні документи, що надходять від контрагентів, розраховувати заробітну плату персоналу, організувати систему платежів згідно з графіком платежів, вести облік необоротних активів тощо.

Серед українських програмних продуктів найбільш популярною є програма «MASTER:Бухгалтерія». Вона надає можливість вести облік банківських операцій (формування платіжних доручень та виписок, заявок на купівлю/продаж валюти тощо) через систему «клієнт-банк».

Перевагою «MASTER:Бухгалтерія» є те, що вона дозволяє вести бухгалтерський, управлінський облік в єдиній електронній базі на підставі єдиних первинних документів, а також те, що усі сформовані звіти підприємство зможе вивантажити у XML-форматі та імпортувати у такі програми, як «М.Е.Дос», «Соната», «Арт-звіт Плюс» тощо.

Використання комп'ютерних технологій надає можливість оперативно накопичувати, обробляти та узагальнювати інформацію про активи підприємства, його доходи та понесені витрати. Впровадження сучасних інформаційних технологій у господарську діяльність дозволить суб'єктам малого бізнесу значно підвищити ефективність вирішення проблем, що стосуються аналітичного обліку доходів, витрат та фінансових результатів, а також надасть можливість без великих затрат часу отримати інформацію стосовно даних об'єктів за будь-який минулий звітний період.

Комп'ютеризація бухгалтерського обліку без перебільшень значно спрощує працю бухгалтерів на підприємстві та зменшує ймовірність допущення помилок в обліку. Проте варто пам'ятати, що комп'ютерні програми не можуть замінити фахівців, тому підбір і навчання персоналу також мають вплив на ефективність автоматизації бухгалтерського обліку.

Основними недоліками використання комп'ютерних технологій в бухгалтерському обліку є:

- висока вартість встановлення, оновлення, доопрацювання програмного забезпечення;
- ймовірність витоку фінансової інформації;
- недостатній рівень комп'ютерної грамотності працівників;
- необхідність безперебійного доступу до мережі Інтернет тощо.

Отже, застосування сучасних інформаційних технологій в процесі господарської діяльності надає змогу підприємствам малого бізнесу забезпечити: оперативний збір, обробку, узагальнення бухгалтерських даних; високу ефективність внутрішнього контролю; скорочення рівня ручної праці; підвищення якості та продуктивності роботи бухгалтерів; вдосконалення процесу організації обліку та формування фінансової, податкової, управлінської звітності підприємства, що в подальшому зумовлює удосконалення системи менеджменту, підвищення рентабельності та економічне зростання підприємства малого бізнесу. Проте варто пам'ятати, що автоматизація бухгалтерського обліку проводиться з метою полегшення роботи бухгалтера на підприємстві, а не передбачає повну його заміну. Оскільки існує безліч ситуацій, для вирішення яких необхідне професійне судження та практичний досвід людини.

РОЗДІЛ 3 ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

3.1. Система оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу

Правильна організація ведення бухгалтерського обліку на підприємстві відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної діяльності малого бізнесу, проте найбільший вплив все ж таки має механізм оподаткування.

Згідно з податковим законодавством, існує дві системи оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні: загальна та спрощена [3].

Загальна система оподаткування є найрозповсюдженішою, оскільки вона не має будь-яких обмежень щодо виду діяльності підприємства, кількості працівників та суми доходу від реалізації. Особливістю цієї системи оподаткування є те, що податки сплачуються з прибутку підприємства, а не з його загальної суми доходу за звітний період. Дана система оподаткування може використовуватися як юридичною особою, так і ФОП (рис. 3.1).

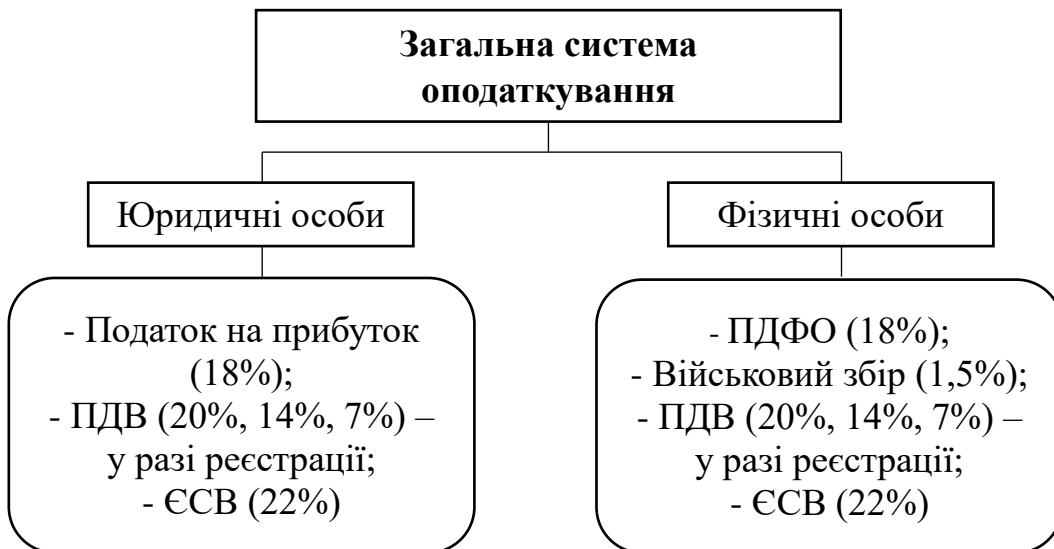

Рис. 3.1 Податки на загальній системі оподаткування

Джерело: складено автором на основі [3].

Загальна система оподаткування є вигідною для тих підприємств, які здійснюють заборонені при спрощеній системі оподаткування види діяльності або ж мають значну суму витрат протягом звітного періоду.

Спрощена система оподаткування являє собою заміну сплати певних податків і зборів на сплату єдиного податку [3]. Проте не всі юридичні та фізичні особи мають можливість використовувати спрощену систему оподаткування, а лише ті, що відповідають критеріям встановленими ПКУ (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Умови використання спрощеної системи оподаткування

Критерій	1 група	2 група	3 група	4 група
Кількість працівників, осіб	Не передбачено	Не більше 10	Не більше 50	Без обмежень
Максимальний обсяг доходу, грн.	167 мінімальних заробітних плат (1,1 млн. з 01.01.2022р.)	834 мінімальних заробітних плат (5,4 млн. з 01.01.2022р.)	1167 мінімальних заробітних плат (7,6 млн. з 01.01.2022р.)	Без обмежень (частка с/г товаровиробництва за рік >75%)
Можливість реєстрації юро собою	відсутня (лише ФОП)	Відсутня (лише ФОП)	Є (як фізичні, так і юридичні особи)	Є (як фізичні, так і юридичні особи)
Ставка єдиного податку	Не більше 10% прожиткового мінімуму (548,10 грн. щомісяця)	Не більше 20% МЗП (1300 грн. щомісяця)	3% доходу (платник ПДВ) 5% доходу (неплатник ПДВ)	Залежить від нормативно-грошової оцінки землі з 1га (0,19-6,33%)
Ведення обліку	Книга обліку доходів	Книга обліку доходів	ФОП, платник ПДВ – книга обліку доходів та витрат; Юрособа – спрощений облік та звітність	Спрощений облік та спрощена фінансова звітність

Джерело: складено автором на основі [3; 4].

Реєструючись платником єдиного податку необхідно брати до уваги обмеження щодо видів діяльності. Згідно з вимогами податкового законодавства, ФОП 1 групи мають можливість займатися лише роздрібним продажем товарів на ринку або надавати побутові послуги населенню, але лише ті, що зазначені у ст. 291.7 ПКУ, а ФОП 2 групи – надавати послуги населенню або іншим платникам єдиного податку, займатися виробництвом та продажем товарів, здійснювати діяльністю у сфері ресторанного бізнесу. Платники єдиного податку 1 та 2 групи

також не мають права на надання послуг доступу до мережі Інтернет, посередницьких послуг з купівлі, продажу, оренди та оцінки нерухомого майна та займатися виробництвом, продажем дорогоцінних металів, ювелірних виробів тощо [3].

Відповідно до вимог ПКУ (ст. 291.5) не можуть бути платниками єдиного податку 1-3 групи підприємства, які займаються:

- виробництвом та продажем підакцизних товарів;
- організацією та проведенням лотерей, азартних ігор тощо;
- обміном іноземної валюти;
- видобутком, виробництвом та реалізацією дорогоцінних металів та каміння, ювелірних виробів, корисних копалин (крім корисних копалин місцевого значення);
- діяльністю у сфері аудиту (обмеження стосуються лише ФОП);
- діяльністю у сфері фінансового посередництва, з надання послуг телефонного зв'язку, пошти, послуг з технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж тощо [3].

Також на спрощеній системі оподаткування не можуть бути: нерезиденти; підприємства, в статутному капіталі яких сукупність часток юридичних осіб, які не є платниками ЄП, перевищує 25%; філії, представництва юридичної особи, яка не є платником ЄП; платники податків, які мають податковий борг [3].

Спрощена система оподаткування є вигідною для підприємств у тому випадку, якщо:

- дохід підприємства за звітний період є порівняно невеликим;
- підприємство має на балансі земельні ділянки (оскільки платники ЄП звільнені від сплати земельного податку);
- підприємство реалізує послуги чи товари населенню або підприємствам, які також є платниками єдиного податку;
- у підприємства немає потреби здійснювати бартерні розрахунки;
- підприємство не здійснює діяльність, вид якої є забороненим на спрощеній системі тощо.

Також, варто зазначити, що нещодавно було внесено зміни до податкового законодавства, якими прийнято спеціальний режим оподаткування «Дія.City» деяких підприємств ІТ галузі, а саме підприємств, які займаються розробкою, розповсюдженням та підтримкою програмного забезпечення тощо. Відповідно до даних змін, зазначені підприємства повинні сплачувати лише податок на виведений капітал 9% або податок на прибуток 18%, залежить від рішення підприємства, та зарплатні податки (ПДФО – 5%, 18% (із суми заробітної плати, що перевищує 240 тис. євро/рік); військовий збір – 1,5% та ЄСВ – 22% (від мінімальної заробітної плати)) [3].

Податок на виведений капітал передбачає оподаткування лише певного виду операцій, а саме операцій з:

- виплати дивідендів;
- виплати роялті (у сумі перевищення спеціального ліміту);
- виплати процентів нерезидентам, що є пов'язаними сторонами або зареєстровані в «низькоподаткових» юрисдикціях;
- виплати безповоротної фінансової допомоги чи безоплатної передачі майна платнику, який також на спеціальному режимі тощо [3].

Даний режим оподаткування був затверджений державою з метою підтримки ІТ галузі в Україні, а також для залучення іноземних інвестицій.

Війна в Україні теж внесла певні корективи в податкову систему. Так, наприклад, на період військового стану платники єдиного податку 1 та 2 групи можуть не сплачувати податок та не подавати декларацію в цей період [3]. Також вони мають право не сплачувати ЄСВ за себе.

Також було внесено тимчасові зміни до спрощеної системи оподаткування. З 1 квітня 2022 року було збільшено граничний розмір річного доходу для платників єдиного податку 3 групи до 10 млрд. грн. Для таких платників податку також скоротили перелік заборонених видів діяльності до наступних:

- обмін іноземної валюти;
- організація та проведення лотерей, азартних ігор тощо;
- виробництво та реалізація підакцизних товарів;

- видобуток та реалізація корисних копалин [3].

На даний режим оподаткування не можуть також перейти банки, страхові та лізингові компанії, ломбарди, інвестиційні фонди, нерезиденти та представництва чи філії суб'єкта господарювання, який не є на спрощеній системі оподаткування тощо [3].

Згідно із новими вимогами, сума єдиного податку для платників податку 3 групи становитиме 2% від доходу. Також такі платники податку звільнюються від сплати:

- податку на прибуток;
- ПДФО (стосовно доходів ФОП);
- ПДВ;
- земельного податку;
- екологічного податку (за об'єкти оподаткування на окупованих територіях чи територіях, на яких ведуться бойові дії) [3].

Звітним періодом для платника єдиного податку за ставкою 2% є місяць, тому до 20 числа наступного місяця платник податку повинен подати декларацію і сплатити ЄП протягом 10 днів після граничного терміну подачі декларації [3].

Для переходу на зазначену систему оподаткування суб'єкту господарювання необхідно подати відповідну заяву до ДПС до останнього числа місяця, після якого планується перехід. Після закінчення військового стану, з першого дня наступного місяця платники податку 3 групи перейдуть на ту систему оподаткування, на якій вони були до переходу [3].

Ще одним важливим моментом є те, що протягом періоду військового стану не нараховуються штрафи та пеня за порушення вимог податкового законодавства, а саме щодо недотримання строків подання звітності та сплати податків.

Отже, на розвиток малого бізнесу в Україні впливає досить багато економічних факторів, проте найбільший вплив все ж таки має саме система оподаткування. При виборі системи оподаткування підприємству необхідно врахувати особливості його діяльності, організаційно-правову форму,

необхідність реєстрації платником ПДВ, кількість працівників, фінансові результати його діяльності проте не лише поточного періоду, а й зробити прогноз на майбутні декілька років. За допомогою врахування вище перелічених факторів підприємство зможе обрати ефективну систему оподаткування, яка дозволить зменшити його податкові витрати та зберегти фінансові ресурси. Як показує практика, малі та мікропідприємства зазвичай обирають спрощену систему оподаткування, оскільки вона несе за собою порівняно низьке податкове навантаження, проте дана система потребує все ще певних доопрацювань. Так, наприклад, з метою забезпечення принципу справедливості, для платників єдиного податку 1-2 групи необхідно прив'язати базу оподаткування до річного доходу.

3.2. Практичні аспекти застосування спрощеної системи оподаткування

Як зазначалося раніше, спрощена система оподаткування є найбільш популярною серед малого бізнесу в Україні завдяки своїй простоті у використанні та оптимальним рівнем податкового навантаження.

Підприємство має можливість перейти на спрощену систему оподаткування одразу при реєстрації суб'єктом господарювання. В такому випадку, крім заяви про державну реєстрацію, потрібно подати також заявку про обрання спрощеної системи оподаткування. Або ж це можна зробити:

- до закінчення місяця, в якому суб'єкт господарювання зареєструвався (у разі переходу на платника єдиного податку 1-2 групи);
- протягом 10 робочих днів з моменту державної реєстрації (у разі переходу на платника єдиного податку 3 групи (5%)) [3].

Для того, щоб зареєструватися платником єдиного податку 3 групи (3%) підприємству необхідно спочатку зареєструватися платником ПДВ. Тому підприємство може спочатку зареєструватися платником податку на загальних

підставах або платником єдиного податку 3 групи (5%), а потім перейти на 3 групу (3%).

Під час переходу із загальної системи оподаткування на спрощену, підприємству необхідно подати до ДПС заяву та розрахунок доходу за попередній рік не пізніше 15 календарних днів до початку наступного кварталу. У разі переходу на платника ЄП 3 групи (3%), заява подається протягом 10 календарних днів до початку наступного кварталу [3].

Також, варто пам'ятати, що ПКУ передбачені певні ситуації, коли підприємство зобов'язане перейти зі спрощеної системи оподаткування на загальну (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Особливі ситуації та строки обов'язкового переходу на загальну систему оподаткування

Ситуації обов'язкового переходу	Строки обов'язкового переходу
Перевищення протягом року максимального обсягу доходу платниками ЄП 1-3 групи	З першого числа місяця, що є наступним за звітним кварталом, у якому відбулося перевищення
Здійснення платником ЄП розрахунків в не грошовій формі	З першого числа місяця, що є наступним за звітним періодом, у якому було здійснено такий розрахунок
Здійснення заборонених видів діяльності	З першого числа місяця, що є наступним за звітним кварталом, у якому відбулося перевищення
Перевищення дозволеної чисельності найнятих працівників	З першого числа місяця, що є наступним за звітним періодом, у якому відбулося перевищення
Здійснення видів діяльності, що не зазначені у реєстрі платників єдиного податку	З першого числа місяця, що є наступним за звітним періодом, у якому було здійснено такі види діяльності
Наявність податкового боргу на кожне перше число місяця протягом двох послідовних кварталів	В останній день другого із двох послідовних кварталів

Джерело: складено автором на основі [3].

Спрощена система оподаткування передбачає також ведення спрощеного бухгалтерського обліку. Так, платники єдиного податку 1, 2 та 3 (неплатник ПДВ) групи мають можливість вести у довільній формі облік лише доходів протягом

звітнього періоду, а платники ЄП 3 групи, що є платниками ПДВ, крім обліку доходів, повинні також вести облік витрат протягом звітнього періоду.

Також перевагою спрощеної системи оподаткування є те, що платники єдиного податку звільняються від сплати:

- податку на прибуток;
- земельного податку;
- рентної плати за використання водних ресурсів (для платників податку 4 групи) [3].

За результатами звітнього періоду (для платників податку 1-2 групи це рік, а для платників податку 3 групи – квартал) платники єдиного податку зобов'язані скласти та подати декларацію.

Декларація з єдиного податку складається з наступних розділів:

- I. загальні показники господарської діяльності (зазначається чисельність працівників та види діяльності з кодами КВЕД);
- II. показники діяльності платників податку 1 групи (зазначається обсяг доходу та сума щомісячних авансових внесків з єдиного податку, а також сума доходів, які оподатковуються за ставкою 15%, у разі їх наявності у звітньому періоді);
- III. показники діяльності платників податку 2 групи;
- IV. показник діяльності платників податку 3 групи (зазначається обсяг доходу який оподатковується за ставкою 3%/5%, а також обсяг доходу, що підлягає оподаткування за ставкою 15%);
- V. сума єдиного податку за звітний період;
- VI. самостійне донарахування зобов'язань з єдиного податку у зв'язку з виправленням помилок;
- VII. сума ЄСВ за звітний рік.

Згідно з вимогами ПКУ, річна декларація подається платниками податку протягом 60 календарних днів після закінчення звітнього року, а квартальна – протягом 40 календарних днів після закінчення звітнього кварталу [3].

Платники єдиного податку 1-2 групи сплачують суму податку кожного місяця до 20 числа, а для платників єдиного податку 3 групи ПКУ встановлено квартальний звітний період, тому вони сплачують податок протягом 10 календарних днів після граничного терміну подання декларації [3].

Платники єдиного податку 4 групи повинні самостійно розрахувати суму єдиного податку на 1 січня поточного звітного року та подати декларацію, не пізніше 20 лютого звітного року. Сплачують податок вони щоквартально протягом 30 календарних днів в наступних розмірах:

- у I кварталі – 10%;
- у II кварталі – 10 %;
- у III кварталі – 50%;
- у IV кварталі – 30% [3].

Також варто зазначити, що разом із декларацією суб'єкти господарювання подають до ДПС спрощену фінансову звітність (Форму 1-мс та Форму 2-мс або Форму 1-м та Форму 2-м або).

Крім єдиного податку, суб'єкти господарювання на спрощеній системі оподаткування повинні відзвітуватися та сплати ЄСВ. Варто зазначити, що ФОП сплачують ЄСВ як за себе, так і за найманих працівників. Сума ЄСВ за себе визначається платником самостійно, проте не може бути меншою за встановлений законодавством мінімальний розмір ($6\,500 \cdot 22\% = 1\,430$ грн.) та більшою за максимальний розмір ($6\,500 \cdot 15 \cdot 22\% = 21\,450$ грн.) і відображається в декларації з єдиного податку у 7 розділі.

Платники податку на спрощеній системі, які мають найманих працівників, подають об'єднану декларацію, в якій відображають утриману із заробітної плати суму ПДФО та військового збору та нараховану суму ЄСВ за звітний період в розрізі працівників.

Звітним періодом для подання зазначеної декларації є квартал, тому вона подається до ДПС протягом 40 к.д. після закінчення кварталу [3].

Для того, щоб заощадити час бухгалтера підприємства, а також зменшити наявність помилок у розрахунках та підвищити якість даних, усі декларації

формується та подаються до контролюючих органів в електронному форматі. Тому кожному суб'єкту господарювання потрібно мати програмне забезпечення для ведення обліку та подання звітності, відкритий акаунт платника податків на спеціальні платформи ДПС та сертифікати на цифрові підписи.

На сьогоднішній день, існує досить багато комп'ютерних програм за допомогою яких підприємство має можливість сформувати звітність у XML-форматі та відправити до державних органів. Найбільш популярними серед них є «М.Е.Дос», «Соната», «Арт-звіт», «iFin» тощо.

Для суб'єктів господарювання, які не мають зайвих коштів для купівлі спеціального програмного забезпечення, також існують безкоштовні програми для формування та подання звітності такі, як Єдине вікно подання електронної звітності, Електронний кабінет платника податків, «OPZ».

Отже, значною перевагою спрощеної системи оподаткування є те, що вона передбачає спрощений процес звітування про результати господарської діяльності суб'єкта господарювання. Також впроваджена державою єдина електронна форма фінансової та податкової звітності значно підвищила якість та достовірність звітних даних, оскільки зменшилася кількість допущених помилок в розрахунках. Також за рахунок стандартизованого змісту і структури електронної звітності підприємства мають можливість швидко оброблювати великі масиви даних та приймати оперативні ефективні рішення.

3.3. Шляхи оптимізації оподаткування діяльності підприємств малого бізнесу

Стабільний розвиток малого бізнесу в Україні можливий лише за рахунок узгодження та поєднання різних методів, способів регулювання та державної підтримки.

На сьогоднішній день, спрощена система оподаткування є найкращим варіантом сприяння розвитку малого бізнесу в Україні через податковий

механізм. Не зважаючи на те, що досить багато експертів вважають спрощену систему одним із легальних способів ухилення від сплати податків та виступають за її скасування, примусове переведення малого бізнесу на загальну систему оподаткування більше всього призведе до значного зростання рівня «тіньової економіки» та навпаки зменшить податкові надходження до державного та місцевого бюджетів.

Одним із запропонованих деякими експертами методів оптимізації оподаткування діяльності малого бізнесу в Україні є зменшення ставок загальних податків для суб'єктів малого підприємництва. Проте через економічну нестабільність в країні, зазначені зміни в законодавстві не зможуть забезпечити бажаний результат, а навпаки можуть призвести до скорочення й без того обмежених фінансових можливостей державного бюджету, що в свою чергу призведе до зменшення видатків на підтримку діяльності малого бізнесу в Україні.

Отже, основними заходами держави, спрямованими на підтримку розвитку малого бізнесу в Україні повинні бути:

- забезпечення належної організації фінансової підтримки малого бізнесу;
- забезпечення професійного розвитку працівників малого бізнесу;
- забезпечення умов для поширення інформації про зміни законодавства в зручному та зрозумілому форматі;
- вдосконалення існуючої системи оподаткування в Україні.

Як показує практика, досить великий відсоток малого бізнесу змушений закритися протягом перших 5 років діяльності через відсутність достатньої кількості фінансових ресурсів не лише для його подальшого розвитку, а й для підтримки поточної діяльності. Тому створення надійної та ефективної системи кредитування малого бізнесу є одним з найважливіших заходів на шляху його підтримки.

Основними проблемами, з якими стикається суб'єкт малого підприємництва при залученні кредитних ресурсів є:

- високі ставки за користування кредитом;
- нестабільність обороту діяльності;
- відсутність кредитної історії;
- не відображення реальних даних у фінансовій звітності;
- відсутність чіткої стратегії розвитку діяльності бізнесу тощо.

Збільшити шанси малого бізнесу на отримання кредиту держава може двома способами. Перший спосіб передбачає створення додаткових державних установ чи неприбуткових організацій, які будуть займатися кредитуванням малого бізнесу в Україні за низькими ставками. Для дотримання принципу справедливості, відсоток за користування кредитом потрібно встановлювати індивідуально для кожного суб'єкта малого підприємництва, залежно від його віку, виду діяльності та фінансових результатів тощо. За таким принципом в Україні успішно функціонує Німецько-Український фонд, створений урядом разом з НБУ та Німецьким державним банком розвитку.

Другий спосіб передбачає створення сприятливих умов для розвитку ефективних кредитних відносин між комерційними банками та малим бізнесом. Для того, щоб підвищити зацікавленість банків у наданні кредитів суб'єктам малого підприємництва необхідно запровадити:

- надання кредитів під гарантії бюджетних коштів;
- пільгове оподаткування фінансових результатів банків, одержаних за рахунок кредитування малого бізнесу тощо.

Також ефективним заходом може бути формування спеціального міжбанківського фонду для кредитування малого бізнесу. Це дозволить не лише знизити ризики та зберегти прибутки комерційними банками, але й знизити відсоткові ставки за кредитами для суб'єктів малого підприємництва та спростити процедуру розгляду кредитних заявок [24, с. 46].

Також вагомий вплив на фінансову підтримку малого бізнесу в Україні здійснюють державні регіональні програми розвитку діяльності суб'єктів малого підприємництва. Для ефективного функціонування даних програм держава

повинна забезпечити повний контроль над їхнім впровадженням, організувати прозорість виділення та витрачання коштів тощо.

Ще одним фактором, який негативно впливає на розвиток діяльності малого бізнесу є недостатня обізнаність в податковому законодавстві. Останніми роками, держава активно працює над удосконаленням законодавства з метою наближення його до європейських стандартів, що в свою чергу зумовлює постійні зміни в законодавчих документах. Досить часто через відсутність необхідних професійних знань та нездатність швидко реагувати на зміни законодавства, малий бізнес, а особливо коли власник підприємства одночасно виконує і обов'язки бухгалтера, стикається з донарахуванням податків та штрафів через допущення помилок в обліку та звітності. Беручи до уваги вищезазначене, необхідно організувати спеціальні центри, які б консультували суб'єктів малого підприємництва щодо змін в законодавстві та наслідки його порушення.

Для забезпечення стабільного розвитку малого бізнесу в Україні є особливо важливим підтримати суб'єкта малого підприємництва на початкових етапах його діяльності, скільки саме в цей період підприємство є найбільш вразливим до зовнішніх загроз. Наприклад, звільнення новостворених підприємств, які відповідають критеріям мікро- та малого підприємництва від сплати податків на термін від 3 до 5 років надасть їм можливість досягнути значних прибутків, що в подальшому забезпечить їхній стабільний розвиток та збільшить податкові надходження до бюджету.

Ще одним засобом оптимізації оподаткування діяльності малого бізнесу в Україні є звільнення малих підприємств від сплати податків у разі реінвестування близько 50% чистого прибутку за звітний період. Такий підхід в середньостроковій перспективі дозволить підприємству наростити капітал, розширити виробництво і тим самим забезпечить стабільний подальший розвиток його діяльності. Такий вид податкової пільги користується популярністю в таких країнах, як Естонія, Франція, США тощо [24, с. 47].

Отже, система оподаткування повинна бути спрямована не лише на поповнення державного бюджету за рахунок податкових надходжень, а й повинна

створити сприятливі умови для стабільного розвитку діяльності малого бізнесу в Україні. Основними методами оптимізації оподаткування діяльності малого бізнесу є:

- звільнення новостворених суб'єктів малого та мікропідприємництва від сплати податків на термін від 3 до 5 років;
- звільнення від оподаткування малих підприємств, які щонайменше 50% чистого прибутку реінвестують у розвиток власної діяльності;
- встановлення різних ставок єдиного податку, залежно від виду діяльності підприємств, з метою стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва, зайнятих у стратегічно важливих галузях економіки;
- забезпечення залежності сплати податків малим бізнесом від результату їхньої діяльності за звітний період;
- організація інформаційної та консультаційної підтримки малого бізнесу тощо.

Впровадження вищезазначених заходів дозволить зменшити рівень податкового навантаження на малий бізнес, що в подальшому зумовить стабільний розвиток їхньої діяльності, створення додаткових робочих місць, забезпечення ринку необхідними товарами та послугами тощо.

ВИСНОВКИ

Дослідження актуальної теми, мета якої полягала у дослідженні методики та організації бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та оподаткування діяльності малого бізнесу в Україні, дозволило зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Суб'єкти малого підприємництва є невід'ємною частиною ринкової системи, оскільки саме малий бізнес здатний ефективно функціонувати в умовах нестабільної економічної ситуації в країні, він не потребує великих початкових інвестицій, має можливість швидко адаптуватися до мінливості зовнішнього середовища, а за потреби швидко зайняти нішу в новій галузі. Саме в секторі малого підприємництва створюється значна частка вітчизняних ресурсів, які в подальшому формують основу для ефективного розвитку діяльності підприємств середнього та великого бізнесу, тому його дослідження на сьогоднішній день є дуже актуальним.

2. Відповідно до законодавства суб'єкти господарювання залежно від обсягів доходу та кількості працівників поділяються на суб'єктів мікро-, малого, середнього та великого підприємництва. З кожним роком українське законодавство стає все ближчим до європейських стандартів, проте на сьогоднішній день все ще існує певна неузгодженість нормативних документів, які регулюють діяльність підприємств малого бізнесу. Так, наприклад, наявність розбіжностей у Законі [4] та Господарському кодексі [2] призвела до того, що досить часто на практиці трапляються випадки, коли одне підприємство відповідно до різних нормативних документів може бути як малим, так і середнім, або середнім і великим одночасно. Неузгодженість вищезазначених нормативних документів в частині класифікації підприємств потребує негайного виправлення. Оскільки від того, чи належить підприємство до підприємств малого бізнесу залежить його право на ведення спрощеного обліку та подання спрощеної фінансової звітності.

3. Регулювання обліку та оподаткування діяльності малого бізнесу в Україні здійснюється відповідно до низки нормативних та законодавчих документів. Особливість полягає в тому, що діяльність суб'єктів малого підприємництва може регулюватися не лише загальними національними стандартами, але й положеннями, які були затверджені спеціально для малих підприємств (НП(с)БО 25, Методичні рекомендації [22, 23], спрощений план рахунків тощо). В цілому в Україні сформовано законодавчо-нормативну базу, яка дозволяє підприємствам малого бізнесу ефективно функціонувати, проте у сфері їхнього державного фінансово-кредитного забезпечення все ще існують певні невирішені питання. Тому наразі постає лише необхідність створити узагальнюючий нормативний документ, який містив би законодавчу регламентацію питань стосовно фінансової підтримки малого підприємництва, а також щодо функцій, відповідальності та мотивації певних суб'єктів господарювання в процесі надання ними підтримки підприємствам малого бізнесу, зокрема фінансово-кредитної.

4. Діяльність малих підприємств характеризується невеликими обсягами діяльності та наявністю однотипних операцій, тому їм занадто затратно використовувати традиційну систему для обліку господарських операцій. Держава надала можливість підприємствам малого бізнесу здійснювати облік із використанням спрощеного плану рахунків та подавати спрощену фінансову звітність, проте згідно з чинним законодавством, при веденні обліку за спрощеним планом рахунків підприємствам необхідно керуватися вимогами Інструкції, яка складена для загального плану рахунків. З метою полегшення роботи керівника (бухгалтера) підприємства малого бізнесу та зменшення ймовірності допущення помилок, доцільнішим є створення Інструкції про застосування саме спрощеного плану рахунків.

5. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві регламентується певним переліком документів, основним з яких є Наказ про облікову політику. Досить часто підприємства, особливо підприємства малого бізнесу, недооцінюють важливість складання облікової політики. На практиці, її або не складають взагалі, або використовують шаблон, який не враховує особливості діяльності

підприємства, що в свою чергу негативно впливає на управління його господарською діяльністю. Враховуючи це, підприємствам необхідно підходити дуже ретельно до формування облікової політики та зазначати в Наказі про облікову політику лише ті елементи, які є характерними для операцій, що мають місце у господарській діяльності підприємства.

6. В мінливих умовах зовнішнього середовища підприємствам малого бізнесу необхідно вміти своєчасно реагувати на зміни, оперативно приймати ефективні рішення та формувати нові підходи до організації роботи та управління підприємством в цілому. Застосування сучасних інформаційних технологій в процесі господарської діяльності надає змогу підприємствам малого бізнесу забезпечити: оперативний збір та обробку бухгалтерських даних; скорочення рівня ручної праці; підвищення якості та продуктивності роботи бухгалтерів; вдосконалення процесу організації обліку та формування звітності підприємства тощо. Проте варто пам'ятати, що автоматизація бухгалтерського обліку проводиться з метою полегшення роботи бухгалтера на підприємстві, а не передбачає повну його заміну. Оскільки існує безліч ситуацій, для вирішення яких необхідне професійне судження та практичний досвід людини.

7. На розвиток малого бізнесу в Україні впливає досить багато економічних факторів, проте найбільший вплив все ж таки має саме система оподаткування. При виборі системи оподаткування підприємству необхідно врахувати особливості його діяльності, організаційно-правову форму, необхідність реєстрації платником ПДВ, кількість працівників, фінансові результати його діяльності проте не лише поточного періоду, а й зробити прогноз на майбутні декілька років. Як показує практика, малі та мікропідприємства зазвичай обирають спрощену систему оподаткування, оскільки вона несе за собою порівняно низьке податкове навантаження, проте дана система потребує все ще певних доопрацювань. Так, наприклад, з метою забезпечення принципу справедливості, для платників єдиного податку 1-2 групи необхідно прив'язати базу оподаткування до річного доходу.

8. Спрощена система оподаткування є найбільш популярною серед малого бізнесу в Україні завдяки своїй простоті у використанні та оптимальним рівнем податкового навантаження. Основною перевагою даної системи оподаткування є спрощена процедура звітування. На сьогоднішній день, підприємства подають фінансову та податкову звітність до контролюючих органів в електронному форматі за допомогою спеціального програмного забезпечення. Впроваджена державою єдина електронна форма фінансової та податкової звітності значно підвищила якість та достовірність звітних даних, оскільки зменшилася кількість допущених помилок в розрахунках. Також за рахунок стандартизованого змісту і структури електронної звітності підприємства мають можливість швидко оброблювати великі масиви даних та приймати оперативні ефективні рішення.

9. Система оподаткування повинна бути спрямована не лише на поповнення державного бюджету за рахунок податкових надходжень, а й повинна створити сприятливі умови для стабільного розвитку діяльності малого бізнесу в Україні. Основними методами оптимізації оподаткування діяльності малого бізнесу є: звільнення новостворених суб'єктів малого та мікропідприємництва від сплати податків на термін від 3 до 5 років; звільнення від оподаткування малих підприємств, які щонайменше 50% чистого прибутку реінвестують у розвиток власної діяльності; встановлення різних ставок єдиного податку, залежно від виду діяльності підприємств, з метою стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва, зайнятих у стратегічно важливих галузях економіки; забезпечення залежності сплати податків малим бізнесом від результату їхньої діяльності за звітний період; організація інформаційної та консультаційної підтримки малого бізнесу тощо. Впровадження вищезазначених заходів дозволить зменшити рівень податкового навантаження на малий бізнес, що в подальшому зумовить стабільний розвиток їхньої діяльності, створення додаткових робочих місць, забезпечення ринку необхідними товарами та послугами тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10662>
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
5. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. №540-IX [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
6. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. №440-IX [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>.
7. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2019 р. № 2464-VI [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>
8. Постанова КМУ «Про затвердження порядку подання фінансової звітності» від 28.02.2000 р. №419 [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-п>
9. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП) від 01.01.2013 р. [із змінами і доповненнями]. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_063
10. Директива 2013/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26.06.2013. URL: <http://www.apu.com.ua/files/23345235325.pdf>
11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене наказом Міністерства

фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

12. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.05.1999 р. № 137 [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text>

13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 [зі змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242 [зі змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>

15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 [зі змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 [зі змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>

17. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20 [зі змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>

18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 [зі змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р.

№ 318 [зі змінами і доповненнями]. – URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39 [зі змінами і доповненнями]. – URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>

21. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» від 30.11.1999 р. №291 [із змінами і доповненнями]. – URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

22. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами» від 25.06.2003 р. №422 [із змінами і доповненнями]. – URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0422201-03#top>

23. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами» від 15.06.2011 р. №720 [із змінами і доповненнями]. – URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v0720201-11#top>

24. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів» від 30.09.2003 № 561 [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>

25. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку нематеріальних активів» від 16.11.2009 № 1327 [із змінами і доповненнями]. – URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1327201-09#Text>

26. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів» від 10.01.2007 № 2 [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>

27. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» від 24.05.1995 р. № 88 [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>

28. Наказ Міністерства фінансів України «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» від 02.09.2014 № 879 [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>

29. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку» від 19.04.2001 р. №186 [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-01#Text>

30. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 29.12.2017 № 148 [із змінами і доповненнями]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text>

31. Антонюк Д.В. Особливості аудиту малих підприємств. Ефективна економіка, 2021. – С. 84-87

32. Апостолук О.Ю. Напрями вдосконалення оподаткування малого підприємництва в Україні. Економічна наука № 7, 2017. – С. 93-97

33. Бачинський В. І., Помулева В. М. Спрощений облік на малих підприємствах : реалії сьогодення. Інноваційні економіка №3-4, 2021. - С. 152–158

34. Бобиль, В. В. Оподаткування малого бізнесу: нормативно-організаційний аспект. Review of Transport Economics and Management Вип. 1 (17), 2019. – С. 35–47.

35. Бузак Н.І. Актуальні аспекти організації обліку суб'єктів малого підприємництва. Ефективна економіка №9, 2018. – С. 3-14

36. Буй Т.Г., Прімерова О.К. Податкове стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. Ефективна економіка №9, 2018. – С. 45-50

37. Васильєва Л. М. Сутність суб'єктів малого підприємництва. Держава та регіони №2, 2014. – С. 240–244.

38. Васильєва Д.В. Актуальні проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. Механізм регулювання економіки № 3, 2013. – С. 188-196
39. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. Київ: Знання, 2001. 277 с.
40. Верига Ю. А., Черник А. Р. Порівняння фінансової звітності суб'єктів малого та мікропідприємництва України. Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність, 2021. - С. 86–87.
41. Гарасим П. М. Особливості організації бухгалтерського обліку в умовах комп'ютеризації. Економічні науки № 6 (1), 2009. – С. 24-33.
42. Гаркуша С. А. Організація безпаперового управлінського обліку на підприємствах малого бізнесу. Економіка та суспільство, 2021. Випуск 23. – С. 24-27
43. Говорушко Т. А. Малий бізнес: навч. Посібник / Т. А. Говорушко, О.І. Тимченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 200 с.
44. Гоголь Т.В. Особливості облікової політики на підприємствах малого бізнесу. Бухгалтерський облік і аудит №3, 2012. – С. 13-19
45. Глушаченко А. А. Сучасні інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку. Ефективна економіка №9, 2018. – С. 3-14
46. Грищенко Т., Мазіна О. Облікові аспекти розвитку малого бізнесу в Україні. Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики, 2021. - С. 100–104.
47. Гура Н.О. Розвиток бухгалтерського обліку на малих підприємствах України у світлі імплементації Директиви 2013/34/ЄС. Фінанси України №1, 2019. – С. 102-110
48. Гура Н. О., Мельник Т.Г. Облік на підприємствах малого бізнесу. [підручник]. – Київ: Видавець ФОП Сладкевич Б. А., 2017. – 288 с.
49. Довгальова О. В. Управління малим бізнесом: підручник / О. В. Довгальова, О. В. Балабенко: Донбас. Нац. Акад. буд-ва і архіт. – Макіївка; Донецьк: Цифрова типографія, 2011. – 298 с.

50. Дмитренко О. М. Особливості ведення обліку та оподаткування на підприємствах малого бізнесу в країнах ЄС. Міждисциплінарні наукові дослідження : особливості та тенденції, 2020. - С. 79–81.
51. Дугар Т.Є., Мац Т.П. Облік і звітність суб'єктів малого підприємництва в комп'ютерному середовищі. Науковий погляд: економіка та управління №2 (64), 2019. – С. 190-198
52. Зосименко Т. І. Роль малого підприємництва у соціально-економічному розвитку країни. Ефективна економіка №10, 2014. – С. 54–58.
53. Іваницька С.Б. Стан і тенденції розвитку підприємництва в Україні в сучасних умовах. Інфраструктура ринку №27, 2019. – С. 153-161
54. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2003. – 349 с.
55. Кірей О. С. Передумови удосконалення обліку виробничого капіталу в малому бізнесі. Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки №3, 2013. – С. 55–59
56. Коба О.В., Шинкар Ю.Л. Порівняльний аналіз загальної та спрощеної системи оподаткування: особливості застосування, проблеми та напрями їх вирішення. Науковий вісник Ужгородського національного університету №25, 2019. – С. 116-120
57. Гнилянська Л. Й., Удимович М. М. Фінансові інструменти підтримки інноваційної діяльності малого та середнього бізнесу в Україні. Актуальні проблеми сучасного бізнесу : обліково-фінансовий та управлінський аспекти, 2021. - С. 177–179.
58. Колісник О.П. Особливості обліку та оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 2021. – С. 200-202
59. Красота О.О. Мале підприємництво: економічна сутність та роль у подоланні кризи. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка № 117, 2015. – С. 37-40

60. Курдіяшко Н.П., Маркова Н.М. Проблемні питання обліку формування фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва. Науковий вісник ЧДІЕУ №2 (14), 2017. – С. 154-160
61. Кужельний М.В., Левицька С.О. Організація обліку: Підручник — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.
62. Кулик В., Любимов М. Організація обліку на підприємствах України: розробка внутрішніх регламентів. Бухгалтерський облік і аудит №6 , 2013. – С. 12–18.
63. Курган Н.В. Еволюція та перспективи автоматизації бухгалтерського обліку та подання звітності підприємств України. Східна Європа: економіка, бізнес та управління №5 (22), 2019. – С. 249-256
64. Кучер С.В. Особливості діяльності вітчизняних суб'єктів малого та середнього бізнесу: обліково-аналітичний аспект. Науковий вісник Херсонського державного університету №9 (1), 2014. – С. 208-211
65. Лещенко, Р. М. Напрямки вдосконалення оподаткування малого підприємництва: євроінтеграційний аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету №. 43. Т. 2, 2017. - С. 72–75
66. Лошакова С.Є. Особливості організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємствах України. Вісник НТУ «ХПІ» №20 (1296), 2018. – С. 60-64
67. Матусова О.М. Сутність і класифікація малого сільського підприємництва. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва № 1, 2016. – С. 12-17.
68. Мисака Г.В., Шарманська В.М. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.
69. Ніколишин А.О. Комп'ютерні форми обліку, їх особливості та аналіз. «Економічні науки» № 7 (25). Ч. 2., 2010. – С. 356-365
70. Олейнікова Л. Г. Спрощена система оподаткування малого бізнесу в Україні як форма державної підтримки. Наукові праці НДФІ № 4 (89), 2019. – С. 108-124

71. Пасічук А.С. Оподаткування малого підприємництва в Україні й провідних економічних системах. Обліково-аналітичне забезпечення управління бізнес-процесами підприємства, 2021. – С. 243-244.
72. Писаревська Т.А. Інформаційні системи обліку та аудиту. Навч. посібник., 2005. – 369 с.
73. Пісьмаченко А.М., Васильєва В.Г., Яковенко І.В. Сучасні інформаційні технології обліку та аудиту в управлінні підприємством. Інвестиції: практика та досвід №9, 2017. – С. 12-17
74. Подолянчук О.А. Організація обліку суб'єктами малого підприємництва. Ефективна економіка, 2017. – С. 134-137
75. Поліщук Г.С. Теоретичне розуміння сутності малого підприємництва. Теорія та історія державного управління №3 (75), 2018. – С. 31-35
76. Смірнова І.В. Форма бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва № 1, 2016 . – С. 223-230
77. Степаненко О. І. Фінансова звітність суб'єктів малого бізнесу, її призначення та побудова. Економічний потенціал регіонів : теоретичні засади та практика реалізації, 2021. - С. 55–59
78. Супруненко С.А. Податкове планування на підприємствах малого бізнесу. Актуальні проблеми економіки №4 (94), 2018 . – С. 135-144
79. Сьомкіна Т.В. Система формування суб'єкта підприємницької діяльності в умовах трансформації економіки. Актуальні проблеми економіки №7-8, 2017. - С. 14-19.
80. Токарева В.І. Фінансово-кредитне забезпечення розвитку суб'єктів малого бізнесу. Державне управління №1 (70), 2018 . – С. 12-17
81. Черненко К.В. Облік в малому бізнесі: проблеми оцінки і реалізації в Україні. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін, 2021. – С. 374-377

82. Черняєва О.В., Гриненко А.Ю. Сутність і значення малого підприємництва у світовій економіці. Світове господарство і міжнародні економічні відносини № 3 (08), 2017. – С. 33-38

83. Чуприна Л.В., Юзовицька С.А. Світовий досвід розвитку малого підприємництва та його використання в Україні. Інфраструктура ринку №32, 2019. – С. 264-270

84. Шелест А.С. Організація обліку, аналіз та оподаткування на підприємствах малого бізнесу. Актуальні проблеми економіки, 2021. – С. 135-144

85. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку – 4-те вид., перероб., і доп. / В.Г. Швець – К.: Знання, 2015. – 572 с.

86. Bringham E. Fundamentals of Financial Management. – New York. The Dryden Press. 1992.

87. McConnell C.R. Economics: Principles, Problems, and Policies, 20th edition / Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue, Sean M. Flynn. – McGraw-Hill/Irwin, 2014. – 996 p.

88. Kieso D.E. Intermediate Accounting, 15th ed / Donald E. Kieso, Jerry J. Weygandt, Terry D. Warfield. – Wiley, 2013. – 1608 p.

89. ДПС продовжує інформаційну підтримку Держпраці в проведенні інспекційної кампанії. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/498748.html>

90. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>